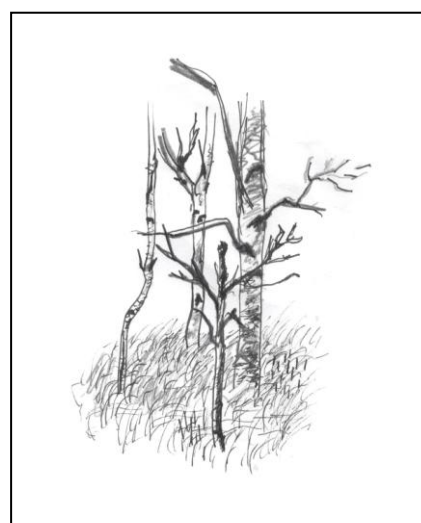

Naturen som färg- och formkälla till växtkomposition

– En undersökning av
gestaltningsprocessen

Ida Edberg

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Trädgårdens hantverk och design
21 hp
Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2013

Naturen som färg- och formkälla till växtkomposition.
– En undersökning av gestaltungsprocessen

Ida Edberg

Handledare: Nina Nilsson

Kandidatuppsats, 21 hp
Trädgårdens hantverk och design
Lå 2013/01

Program in I Conservation, Gardening and Garden Design
Graduating thesis, 20

By: Ida Edberg
Mentor: Nina Nilsson

*Nature as inspiration for garden design.
– A study of the design process.*

ABSTRACT

It is difficult to find ideas for new plant compositions and landscaping designs. The nature and the wilderness can be a sort of inspiration for new design ideas.

The aim of this work is to show how a biotope's aesthetic attributes value can be documented, processed, categorized, and then transferred to the plant composition and design for a horticultural environment. One way to demonstrate this is to describe and evaluate the complex work process. Therefore, a second aim was to investigate, document and describe the design process from the starting point (biotope) to three garden designs.

The biotope I started from was the mire, where a part of a marsh was investigated and documented. This includes a color and form analysis of the place.

The work resulted in two catalogs which includes the colors and form of the mire and have been the basis for the three designs. The catalogs have colors and form categorized by Johannes Itten's color contrasts and contrasts of form. The designs are meant for three fictitious gardens with different size and different habitats.

Title in original language: Naturen som färg- och formkälla till växtkomposition.
– En undersökning av gestaltningsprocessen

Language of text: Swedish

Number of pages: 74

Keywords: design process, plant composition, landscaping, mire, Itten's color contrasts and contrasts of form.

Förord

Ibland kan det tyckas vara hopplöst att hitta på nya spännande designidéer för trädgårdar och rabatter. Det är ju ändå i naturen jag finner det bästa, de färg- och formmässigt intressanta kompositionerna. Men, det gäller att upptäcka dem! Man kan ju försöka komma så nära inpå som möjligt och verkligen ta vara på det som naturliga biotoper har att erbjuda.

Hur går då insamlandet av intryck, sorterande och transformerande till i en gestaltningsprocess? Hur går tankegångarna? Många steg är både omedvetna och medvetna. Att reflektera över sina val och bli fullt medveten om sin arbetsgång kan både utveckla och effektivisera det egna gestaltandet.

Arbetsprocessen har varit komplicerad men väldigt rolig. Jag brukar ofta arbeta och gestalta efter min intuition. Under tiden med examensarbetet har det inte varit möjligt. Jag har varit tvungen att vara mer eftertänksam och arbeta strategiskt. Det har varit en utmaning att hela tiden vara närvarande och samtidigt ta ett steg tillbaka i alla processer och sedan reflektera över mina val (växt-, färg- och formval). Svårigheten har även legat i att presentera dessa val och reflektioner i form av skisser, bilder och med ord på ett så tydligt sätt som möjligt.

I arbetet med att artbestämma växter stötte jag på problem. Vissa kunde jag helt enkelt inte artbestämma på plats. Jag vände mig då till fil.doktor Stellan Sunhede, vars hjälp jag tacksamt tagit emot. Han har även granskat mina texter om myren.

Ett stort tack till min handledare Nina Nilsson som jag har kunnat diskutera mina idéer med och haft ett givande samtal, som har drivit mig framåt i arbetsprocessen. Tack för ditt engagemang och för att du granskat och hjälpt mig med alla mina texter om färg och form.

Tack Karin för uppmuntran, din goda smak och för att du översätter min norrländska dialekt till svenska.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	11
1.1 Bakgrund.....	11
1.2 Problemformulering.....	12
1.3 Syfte.....	12
1.4 Frågeställning.....	12
1.4.1 Frågor i samband med metod.....	12
1.5 Avgränsningar.....	12
1.6 Befintlig kunskap.....	13
1.7 Metod.....	13
1.7.1 Uppmätningar för dokumentation av spridningsmönster.....	13
1.7.2 Växtinventering.....	14
1.7.3 Färg- och formanalys.....	14
1.7.4 Bearbetning och sammanställning av dokumentationsmaterial.....	14
1.7.5 Gestaltningar/växtkompositioner.....	14
1.8 Anvisning till läsaren.....	14
2. Undersökning.....	15
2.1 Myren.....	15
2.1.1 Utbredning och uppbyggnad.....	15
2.1.2 Mossen.....	16
2.1.3 Kärret.....	16
2.1.4 Vegetationen.....	17
2.1.5 Ett bevarat landskap.....	17
2.2 Fältstudier.....	18
2.2.1 Val av biotop.....	18
2.2.2 Blängsmossen.....	19
2.2.3 Intryck och upplevelse.....	19
2.2.4 Arbetsgången.....	20
2.3 Sortering och bearbetning av dokumentationsmaterial.....	26
2.4 Sortering och bearbetning av skissmaterial.....	28
3. Resultat.....	30
3.1 Färg- och formkatalog.....	30
3.1.1 Färgkatalog.....	30
3.1.2 Formkatalog.....	30
3.2 Förslag till planteringar.....	30
3.2.1 Skissförslag 1: Perennplanteringen.....	31
3.2.2 Skissförslag 2: Woodland.....	37
3.2.3 Skissförslag 3: Soligt och torrt.....	44

4. Diskussion och slutsatser.....	50
4.1 Fältstudien.....	50
4.2 Sortering och bearbetning av dokumentationsmaterialet.....	50
4.3 Skissprocess och dess presentation.....	51
4.4 Tankar kring formbegrepp.....	51
4.5 Metoderna i arbetet.....	51
4.6 Växtkompositionerna och gestaltningens yttre form.....	52
4.7 Utvidgning av arbetet.....	52
5. Sammanfattning.....	53
6. Bildförteckning.....	54
7. Käll- och litteraturförteckning.....	55
7.1 Tryckta källor och litteratur.....	55
7.2 Elektroniska källor.....	56
7.3 Muntliga källor.....	56
Färg- och formkatalog.....	57

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Detta är ett examensarbete på utbildningsprogrammet Trädgårdens Hantverk och Design. Där har bland annat ingått kursmoment i trädgårdsgestaltning med växtkunskap, färg- och formlära och växtkomposition. Jag har ett stort intresse för trädgårdens olika delar men också för den vilda naturen. Det är spännande att upptäcka och ta del av hur olika växtsamhällen fungerar och verkar och hur biotopers växtlighet och utseende påverkas av dess ståndort. Ännu mer fascinerad är jag av själva utseendet och atmosfären i dessa miljöer.

Ofta när jag befinner mig i den vilda naturen kan jag slås av hur välkomponerad all växtlighet är. Det är fascinerande att så många intressanta färgkombinationer och former uppstår ur vår vilda flora. När jag är ute på promenader i skog och mark tar jag alltid omedvetet med mig något nytt intryck som kan inspirera i gestaltning och växtkomposition.

Att använda naturen som förebild i växtkomposition och gestaltning av trädgårdar och offentliga planteringar är det många framstående trädgårdsdesigners och landskapsarkitekter som har gjort. En av mina första inspirationsträdgårdar är landskapsarkitekten Ulf Nordfjells verk ”Skogens trädgård” på Wij Trädgårdar i Gästrikland. I den gestaltningen har han använt sig av växter från den lokala naturen till att skildra traktens biotoper i en besöksträdgård. Trädgården har i övrigt en stilren design. ”Skogens trädgård” är Nordfjells tolkning av den lokala naturen där han vill lyfta fram naturens och hortikulturens växter som konstverk (Nordfjell 2008, s. 62-83). Kännetecknande för Nordfjell är att han använder sig av växter med ett ”naturligt” uttryck som inordnas i en stram struktur (nordfjellcollection.se). I sin bok *12 Trädgårdar* skriver han att han ofta utgår från det landskap han har växt upp i, vilket är den norrländska naturens (Nordfjell 2008, s. 17).

Andra kända namn som har den vilda naturen som utgångspunkt är den svenske landskapsdesignern Peter Gaunitz och den holländske plantskolisten och trädgårdsdesignern Piet Oudolf. Peter Gaunitz arbetade med biotopplanteringar medan Piet Oudolf, liksom Nordfjell, använder sig av ett växtmaterial som har ett naturligt utseende. I boken *Drömplantor den nya generationen perenner* från 2002

beskriver han perenner med vild karaktär och hur man kan använda dem i sina planteringar. Oudolf arbetar med vidder och stora ytor där växterna planteras i block eller i sjok. Drömparken i Enköpings kommun, är ett exempel på detta och är dessutom Oudolfs första storskaliga offentliga uppdrag. Det är en park på 4000 kvadratmeter som anlades 1996 till 2003 (Oudolf 2011, s. 84). I utbildningen var jag på studiebesök och gjorde även en undersökning i Drömparken vilket var inspirerande och utvecklande för mitt eget gestaltande och växtkomponerande.

I kursen “Växtkomposition 1” under utbildningens första år fick vi som uppgift att gå ut på “Österplanahed och vall” för att hitta inspiration till en entréplantering i en radhusträdgård. Ute på heden mätte vi upp ett område som vi skulle undersöka och dokumentera det vi fann intressant att använda som inspiration. Det var valfritt hur eller vad vi överförde från det undersökta området till entréplanteringen. Huvudsaken var att vi kunde visa tydligt var vår inspiration till växtkompositionen kom ifrån.

Detta arbetssätt tyckte jag var väldigt intressant och det har jag velat fördjupa mig i i denna kandidatuppsats.

1.2 Problemformulering

När man gestaltar en plantering eller trädgård ska designen fylla olika funktioner beroende på brukarens önskemål. För mig är det viktigt att utformningen ges en estetiskt tilltalande egenskap. Att finna intressanta idéer kan vara svårt. Det behövs inspiration. För mig är det lättast att utgå från något, ett formspråk eller en färgkombination. Det kan till exempel vara ett fotografi, ett konstverk eller en plats.

I detta arbete var min avsikt att använda mig av en naturlig biotop som utgångspunkt. Valet föll på en kärrdel på Blängsmossen på Billingen. Där har jag samlat in ett dokumentationsmaterial som legat till grund för min designidé.

När man ska använda sig av en speciell biotop som inspiration till en gestaltning och växtkomposition måste man bestämma sig för *hur* man skall fånga eller ringa in den egna upplevelsen av biotopen och dess estetiska egenskaper, och sedan överföra dessa till en hortikulturell miljö där det råder helt andra ståndortsförhållanden.

1.3 Syfte

Detta arbete har syftat till att visa att man kan använda biotopens färger och former som underlag för olika slag av växtkomposition och gestaltningar av växtmiljöer. Hur biotopens innehåll kan bearbetas, kategoriseras och överförs till en design som är applicerbar på en hortikulturell gestaltning och växtkomposition.

Ett andra syfte har varit att undersöka, dokumentera och beskriva den komplicerade arbetsprocessen från utgångspunkten (biotopen) till tre skissförslag.

1.4 Frågeställning

1. Vad är utmärkande för biotopens/platsens estetiska utseende, dess färger, former och växtkaraktärer?
2. På vilket sätt kan mitt dokumentationsmaterial användas som redskap vid växtkomposition och vid en gestaltning av en hortikulturell miljö?
3. Hur översätter och bearbetar jag min upplevelse av biotopens estetiska utseende, med dess varierande formspråk och färgkombinationer, till en hortikulturell miljö med annan ståndort och andra förutsättningar?
4. Hur kan jag förmedla platsens stämning?

1.4.1 Frågor i samband med metod:

På vilket sätt ska jag undersöka och göra färganalyser?

Hur ska jag undersöka form?

Hur ska jag dokumentera växters och andra materials spridningsmönster?

1.5 Avgränsningar

- Jag har avgränsat mig till att göra fältstudier på en och samma biotop/plats: Blängsmossen på Billingen i Västergötland.
- Fältstudierna har gjorts under en avgränsad period. Under perioden den 26 juli till den 13 oktober 2012 besökte jag Blängsmossen fem gånger.
- Jag har inte tagit hänsyn till växtmaterialets förändring i färger och blomning under hela växtsäsongen. Detta betyder att jag bara har använt mig av färger och former som jag dokumenterar under fältstudierna.
- Jag har inte undersökt hur växterna konkurrerar med varandra i växtsamhället på platsen.
- Gestaltungsförslaget och växtkompositionerna är inte detaljerade utan får betraktas som skissförslag. Därför innehåller de inte några utförliga planteringsplaner.
- Inga anvisningar för anläggningsarbetet är presenterade i samband med skissförslagen.
- I skissförslagen har jag inte tagit hänsyn till eller utgått från någon skötselaspekt.

1.6 Befintlig kunskap

Det finns landskapsarkitekter och trädgårdsdesigners som arbetar med naturen som förebild. Några namn har jag nämnt i bakgrunden till detta arbete. De är Ulf Nordfjell, Piet Oudolf och Peter Gaunitz. Deras gestaltningar och växtkompositioner är jag inspirerad av men de arbetar inte exakt på samma sätt som jag har gjort. Dessutom finns ingen utförlig beskrivning av hur deras gestaltungsprocess går till. Jag kan bara utgå från deras färdiga verk som beskrivs i bl.a. Nordfjells bok *12 trädgårdar* från 2008 och Oudolfs bok *Landscapes in Landscapes* från 2011.

Maria Arvidssons examensarbete från 2009 *Biotopsgestaltning med förebilder från Västergötland – Hur gestaltar och överför man en naturbiotop till en urban miljö?* Hennes arbete berör samma område som jag skrivit om och hon har skrivit en del om hennes gestaltungsprocess. Jag har däremot inte gestaltat biotopplanteringar, men utgår från en biotop, och har därför tagit del av hennes sätt att arbeta så som hon beskriver det i sitt examensarbete.

Arbetsmetodik, som jag använder mig av i detta arbete, i form av uppmätning i naturen för en form- och färganalys har jag lärt mig under utbildningen, framförallt under kursmomentet "Växtkomposition 1".

När jag arbetat med färganalys har jag utgått från Johannes Ittens kontrastbegrepp så som de beskrivs i hans färglära *Färg och färgupplevelse: subjektiva upplevelser och objektiva kunskaper som vägledning till konsten* från 1971. Även i formanalyserna har jag använt mig av Itten och då i hans bok *Design and form: the basic course of the Bauhaus* från 1975.

1.7 Metod

Metoden i detta arbete har inneburit att göra ett antal fältstudier på en naturlig biotop; Blängsmossen på Billingen. Där har jag undersökt och dokumenterat vad som är utmärkande för biotopens karaktär och estetiska värden, så som jag uppfattat dem, och hur de bidragit till min upplevelse av platsen.

Fältstudier, insamling av material.

- Fotografering av växter och miljöer.
- Uppmätning av det aktuella området i skala.
- Karaktärsbeskrivningar av området i text och bild.
- Färgregistrering av växter med RHS Colour Chart (färgsticka), där varje växt registrerats med en eller flera färger.
- Växtkommentarer (artinventering).
- Litteraturstudier för att samla information om myren och hur den verkar som biotop. Jag har även använt mig av en muntlig källa som information till biotopstudien.

Sortering och systematisering.

- Metoden i detta arbete har också varit att iaktta, sortera, systematisera och sammanställa växternas färger och former i kategorier.
- Myrens färger har sorterats och sammanställts till ett färgschema efter de kontraster jag kommit fram till: kvantitetskontrast, komplementkontrast, ljushetskontrast och kall-varmkontrast.

1.7.1 Uppmätningar för dokumentation av spridningsmönster.

Med spridningsmönster menar jag växtsätt, ungefärligt plantavstånd, struktur samt proportioner av växter och andra material. Jag har gjort två slags uppmätningar. En för ett större område och en mer detaljerad för tre mindre områden. Under uppmätningen för det stora området, som är 15 x 20 meter (fig. 9) använde jag måttband, bambukäppar och röda markeringsband. Med hjälp av markeringsbanden delade jag in hela uppmättningsområdet i ett rutnät. Med hjälp av rutnätet stegades träden och olika arterna in så de senare kunde ritas in på en planskiss (fig. 12). Eftersom uppmättningsområdet var så pass stort ritade jag in växterna på planskissen som större grupper och fält. Det skulle ha tagit för lång tid att rita in varje planta, var för sig. Jag gjorde en mer detaljerad uppmätning på tre mindre områden, som endast mätte en kvadrat meter. Dessa artinventerades och fotograferades (fig. 14, 15, 17).

1.7.2 Växtinventering, artbestämning och färg-registrering

Jag gjorde först en växtinventering där jag tog hjälp av olika florer. När jag artbestämt alla växter registrerade jag deras färger med hjälp av RHS-färgsticka och förde in växterna och deras färgkoder i en växtlista. Jag fotograferade området systematiskt för att se till att jag fick bilder från olika vinklar och håll.

1.7.3 Färg- och formanalys

I samtliga uppmättningsområden gjordes en färg- och formanalys. Färganalysen bestod, förutom av färgregistrering, att notera olika intressanta färgkombinationer. I formanalysen undersökte jag vad växterna hade för växtsätt och växtkaraktär. Vad de hade för form och textur och vilka spännande kontraster som uppstår av det. Alla intressanta noteringar antecknades och fotograferades.

1.7.4 Bearbetning och sammanställning av dokumentationsmaterial

Det dokumentationsmaterial jag hade samlat på mig i fältstudien sorterades och bearbetades. Växtlistan kompletterades med hjälp av min muntliga källa. Planskissen renritades vilket gav en bättre helhetssyn över färg- och formproportioner i det stora uppmättningsområdet (fig. 13).

De foton jag tagit på de mindre uppmättningsområdena skrev jag ut på stora pappersark. Sedan tecknade och kalkerade jag av växternas spridningsmönster. Jag tecknade av var art för sig för att lättare kunna urskilja varje arts spridningsmönster.

Allt material till formanalysen delades in i olika kategorier vilket resulterade i en formkatalog. I katalogen presenteras kategorierna under rubriker som *form, växtkaraktär, kontraster* m.fl. Färgregistreringen resulterade i en färgkatalog. I den presenteras alla växter med tillhörande färger. Även de intressanta färgkombinationerna har presenterats med hjälp av bilder och färgscheman.

1.7.5 Gestaltningar/växtkompositioner

Inför arbetet med att skissa på gestaltningen (woodland) och växtkompositioner (skissförslag 1 och 3) har jag utgått från en särskild plats på myren och använt delar ur färg- och formkatalogen till varje skissförslag. Det har resulterat i tre skissförslag för tre platser (villaträdgårdar) med olika storlek och ståndort. Jag har hela tiden reflekterat under min skissprocess och dokumenterat den med skisser och kommentarer och även med en del förklarande foton föreställande vissa skissmoment.

1.8 Anvisning till läsaren

Arbetet består av tre huvudmoment:

- Undersökning av myren (s. 15-27)
- Färg- och formkatalog (s. 57-75)
- Skissförslag (s. 30-49)

Färg- och formkatalogen är en del av resultatet men av praktiska skäl har jag lagt de sist i arbetet.

Orden kulör och färg används omväxlande för att få en variation i texten. Ordet färg brukas mer allmänt om färg och färgegenskaper. Ordet kulör används ibland när jag avser en specifik färg.

2. Undersökning

2.1 Myren – en introduktion

Myren är svår att beträda, speciellt om du inte har rätt på fötterna. Det är vanligtvis en ödlig plats förutom på sommaren då tusentals myggor, bromsar och andra små flygfån gärna håller besökaren sällskap. Linné beskrev myren på följande sätt:

Aldrig kan prästen så beskriva helvete, som detta ej värre. Aldrig har poeterna kunnat avmåla Styx så fult, där detta ej är fulare. (Selander 1987, s. 197)

Jag vet inte om de flesta hyser så starka negativa känslor för myren som Linné verkar ha gjort, men klädd i höga stövlar och myggstift så kan myrens skönhet uppskattas betydligt mer utan störande inslag.

2.1.1 Utbredning och uppbyggnad

Myren räknas till naturtypen våtmark (Tonderski 2002, s. 33). Sverige är ett av de myrrikaste länder i världen i förhållande till sin landyta (Naturvårdsverket, se 2005), och är näst efter Ryssland det land med mest opåverkad andel myrmark (Länsstyrelsen.se, Länsstyrelsen Hallands län). Myrarna täcker en stor del av Sverige. Sammanlagt består en sjundedel av landets yta av myrmark. Vanligast förekommande är de i Norrland, där exempelvis en fjärdedel av Norrbottens län täcks av myrar (Selander 1987, s. 198). Förutom de större myrmarkerna tillkommer många små myrmarksområden runt om i Sverige t.ex i form av kärr vid sjöstränder (Informant nr 1). Därför har nog de flesta någon slags erfarenhet av denna blöta naturtyp.

Myrar kan beskrivas som torvbildande blötmarker (Sjörs 1971, s. 157). Här hindrar stillastående och högt grundvatten lufttillförseln till växternas nedbrytningsprocess, vilket gör att nedbrytningen av växtresterna blir ofullständig. På detta vis bildas torv kontinuerligt i dessa blötmarker (Selander 1987, s. 198).

Myren kan delas in i två typer, mossar och kärr. Ibland kan det vara svårt att skilja dessa båda delar från varandra. Exempelvis kan ett kärrstråk gå in i mossedelen eller kan myrmarkerna bestå av en mosaik av kärr och mosse, vilket ofta förekommer i Norrland. De senare kallas för blandmyrar. Det som skiljer ett kärr från en mosse är att grundvattnet går upp till

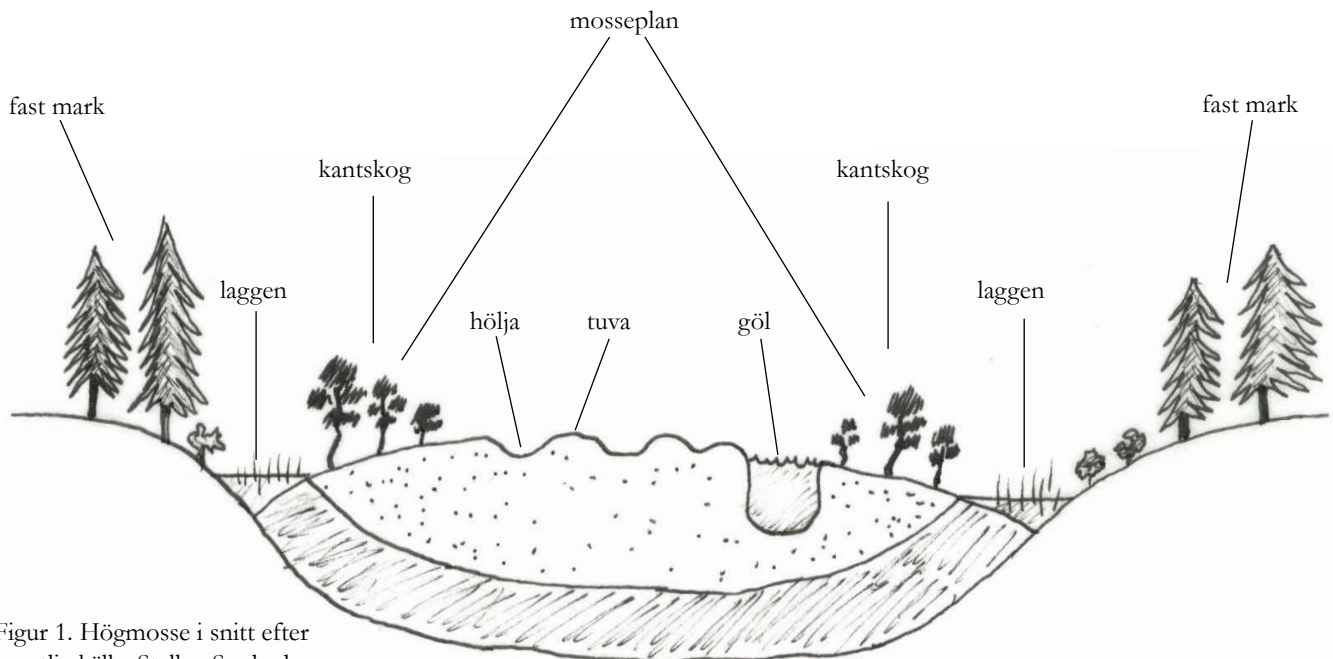
markytan i ett kärr. En del av vätan i mossen kommer från grundvattnet som lyfts med kapillärkraften. Mossens väta är sedan helt beroende av nederbörd. Mängden nederbörd måste därför vara större än avdunstningen för att mossen ska behålla sin karaktär (Selander 1987, s. 201, 199, 200, 213).

Myrarna har uppstått på olika sätt. En av de vanligaste orsakerna är när en sjö har växt igen. De kallas för igenväxningsmyrar. Under ”igenväxningsfasen” blir det till slut syrebrist i bottensubstraten och nedbrytningen blir anaerob. Då bildas kärrtorv. Efter flera tusen år är sjön fylld av kärrtorv och har övergått till att bli ett kärr (Hjorth 2005, s. 202). Om markvatten från utkanten tillförs till hela kärret bibehålls dess karaktär, men i de flesta fall slutar det med att markvattnet inte når in till kärrets centrala delar. Av det följer att ingen näring når dit och många av kärrets arter blir utkonkurrerade av vitmossor. De tar nämligen upp all vatten och näring direkt från de vattendroppar som lägger sig på vitmossans blad eftersom mossor saknar kärlsträngar och rötter. De växer i toppen och i samma takt dör de av nedtill. De döda växtresterna bildar mossetorven som byggs på år för år (Hjort 2005, s. 203). Eftersom mossen får klara sig på regnvattnet, blir följderna att den blir näringsfattig, vilket gynnar de vitmossearter som växer där.

2.1.2 Mossen

I mossetorven bildas humussyror som inte kan neutraliseras av det näringsfattiga regnvattnet. Detta leder till att mossen är starkt sur med ett pH mellan 3,4 och 4,2 (Selander 1987 s. 200). Runtom mossen ligger laggen. Laggen är en våt kärrmark som kan behålla sin karaktär eftersom markvatten fortfarande når dessa delar (Selander 1987, s. 214). Eftersom processen pågått i flera tusen år har mossen fått en välvd form där myrens centrala delar är högre än dess utkant. Denna typ av mosse kallas högmosse och är vanlig i Götaland och Svealand (Hjort 2005, s. 203). Högmossar är således svagt välvda och ovala till sin yttre form. Mellan laggen och mossens yttre delar finns oftast en kantskog. Det är en typ av tallmosse som har ett fåltskikt bestående av rosling (*Andromeda polifolia*), ljung (*Calluna vulgaris*), kråkbär (*Empetrum nigrum*), hjortron (*Rubus chamaemorus*), sileshår (*Drosera* spp.), och tuvull (*Eriophorum vaginatum*). I Sveriges östra delar växer här skvattram (*Rhododendron tomentosum*) medan odon (*Vaccinium uliginosum*) dominerar i de västra delarna.

Högmossens centrala delar kallas för mosseplan. Den är oftast helt trädlös och utgörs av så kallade hölJOR och tuvOR (Fig.1). Mossens upphöjningar kallas tuvOR och är av fastmarkskaraktär. Här växer en mer kuddbildande vitmosseart tillsammans med renlavar. Fåltskiktet består till största del av ljung men här kan även dvärgbjörk, hjortron (*Rubus chamaemorus*), sileshår (*Drosera* spp.), kråkbär (*Empetrum nigrum*) och rosling (*Andromeda polifolia*) växa. Höljorna är fördjupningar i mossen och är av en betydligt blötare karaktär. Där växer olika slags vitmossor (*Sphagnum* spp.), beroende på hur djup høljan är, och även kallgräs, (*Scheuchzeria palustris*), vitag (*Rhynchospora alba*) och dystarr (*Carex limosa*). I en del hølJOR har torvbildningen upphört och med tiden utvecklats de till öppna och vattenfyllda gölar. Dessa kan ha ett djup upp till tre meter (Sjörs 1971, s.161).

Figur 1. Högmosse i snitt efter muntlig källa: Stellan Sunhede
Skiss: Ida Edberg.

2.1.3 Kärret

Eftersom kärren får sin väta från grundvattnet kan kärrvattnet variera i pH beroende på vilken berggrund som påverkar. Kärrvattnet kan vara alkaliskt, vilket ger ett rikkärr. Om kärrvattnet är surt ger det ett fattigkärr (Selander 1987, s. 200, 205).

Rikkärren har ett mer näringsrikt vatten och oftast innehåller det betydligt mer kalk, vilket ger en rikare flora. Växtligheten på ett kärr kan därför signalera vilken bergart som finns på platsen och vilka kemiska egenskaper den ger marken (Selander 1987, s. 204).

2.1.4 Vegetationen

På myren finns åtta arter som kallas allmyrarter. De växer både på kärr och mossar. Det är tranbär (*Vaccinium oxycoccos*), rosling (*Andromeda polifolia*), dystarr (*Carex limosa*), kallgräs (*Scheuchzeria palustris*), tuvsäv (*Trichophorum cespitosum*) och rundsileshår (*Drosera rotundifolia*) se (fig. 2), storsileshår (*Drosera anglica*) och småsileshår (*Drosera intermedia*) (Selander 1987, s. 199). Myrväxterna har oftast luftvävnad i sina underjordiska delar för att kunna växa i det syrefattiga myrvattnet. De barrträd och ris som växer på myren klarar sig med hjälp av mykorrhiza. Martallar som växer ute på mossen överlever genom att ha ett grunt och utbredd rotsystem som inte går ned i den syrefattiga delen (Selander 1987, s. 219).

På mossen växer endast ett fåtal arter som klarar av de magra och sura förhållandena. Förutom vitmossor (*Sphagnum* spp.) i bottenskiktet består fältskiktet av tuvull (*Eriophorum vaginatum*), ljung (*Calluna vulgaris*), kråkbär (*Empetrum nigrum*), skvattram (*Rhododendron tomentosum*), klockljung (*Erica tetralix*), tranbär (*Vaccinium oxycoccos*) och rosling (*Andromeda polifolia*). Inga gräs växer på mossen. Den enda starrarten som finns här är dystarr (*Carex limosa*) som kan stå i de våtaste områdena tillsammans med kallgräs (*Scheuchzeria palustris*), tuvsäv (*Trichophorum cespitosum*) och vitag (*Rhynchospora alba*). Alla de kärlväxter som finns på mossen kan man också hitta i fattigkärret medan vanliga kärrarter som ängsull (*Eriophorum angustifolium*) och många olika starrarter (*Carex* spp.) inte kan växa på mossen (Selander 1987, s. 199).

Figur 2. Rundsileshår (*Drosera rotundifolia*) ute på Blängsmossen. En av både kärrets och mossens karaktärsväxter.

2.1.5 Ett bevarat landskap

Rikkärren med sina näringsrika jordar har på många ställen i landet blivit utdikade och torrlagda för att frilägga den goda odlingsjorden (Selander 1987 s. 208). Mossen däremot har fått behålla sin karaktär i större utsträckning. Tack vare dess näringsfattiga torv har den inte blivit lika exploaterad. De torvtäkter som finns verkar bara på ett begränsat område och påverkar inte hela myren som en utdikning skulle göra. Därför är oftast mossarna det minst kulturpåverkade landskapet i södra Sverige (Selander 1987, s. 213). Mossarna exploateras ändå genom exempelvis vägbyggen, skogsavverkning och torvtäkter. För att behålla så mycket som möjligt av Sveriges myrlandskap har Naturvårdsverket år 2007 gett ut ”Myrskyddsplan för Sverige”. Myrskyddsplanen omfattar 381 värdefulla myrar i Sverige som ännu inte har något långsiktigt skydd i form av nationalpark, naturreservat, Natura 2000-område, biotopskyddsområde eller naturvårdsavtal (Naturvårdsverket.se 2007). Mossarna är de mest vidsträckta och största vildmarker som finns i Sveriges södra delar (Selander 1987, s. 214).

Figur 3. Utblick över mosseplanet. Blängsmossen den 16 juni 2012.

2.2 Fältstudier

Det första steget i fältstudien var att hitta en naturlig biotop, en plats som var tillräckligt innehållsrik på växter och former för att användas som utgångspunkt. Jag ville göra en fältstudie över flora och spridningsmönster för att hitta färger och former som kunde ligga till grund för mina gestaltungsförslag. Hur fältstudien gick till och vad den innehöll redogörs för i detta kapitel. Jag valde att göra den under sommaren då växtligheten är som mest frodig, vilket ger mer intressanta färg- och formanalyser enligt min mening.

2.2.1 Val av biotop

I mitten av juni letade jag upp en lämplig biotop. Jag valde en plats som låg i närheten av Mariestad för att lätt kunna ta mig dit flera gånger om det skulle behövas. Denna tid på året då grönskan var som mest intensiv och floran som mest varierande och färgrik var varje liten bit av den vilda naturen slående vacker. Jag besökte några olika platser och fotograferade det jag fann intressant. Platserna skilde sig åt både gällande ståndort och utseende. Jag begav mig först till Kinnekulle där jag rekognoserade på Österplana hed och vall med dess torra och magra kalkhällmark och unika alvarvegetation.

Därifrån begav jag mig till Munkängarnas mörka och frodiga ädellövskog. Här bildar de enorma bokarna ett massivt krontak som ger djup skugga till platsen, vilket står i effektfull kontrast till det vita täcke som blommande ramslök bildar i fältskiktet.

Söder om Skövde ligger rikkärret Nohlmarken. När jag besökte platsen blommade orkidéerna och smörbollarna för fullt. Rikkärret har en stor artrikedom vilket ger en vacker färgpalett. Den sista anhalten var Blängsmossen på Billingen. Denna myrmark utgörs av en högmosse med anslutande kärr. Blängsmossen kan tyckas som den minst spektakulära biotopen av de jag besökte men jag fångades av dess subtila skönhet (fig. 4).

Av de ställen jag haft i åtanke blev slutligen Blängsmossen, och myren, den biotop jag bestämde mig för att använda som undersökningsobjekt. Trots att några andra biotoper hade en rikare och mer iögonfallande flora var det myren med sina särskilda växtkaraktärer och stämning som fångade mitt intresse. Det är en biotop som är statisk och förändras inte mycket under sin växtsäsong. Myren uppfattas vid första anblicken som enkel i sitt uttryck men när den studeras i detalj upptäcks mer spännande färger, former och kontraster.

Figur 4. Kantskog vid Blängsmossen juni 2012. Tuvullen (*Eriophorum vaginatum*) ger en skir slöja över fältskiktet.

Figur 5. Blängsmossen Naturreservat. Röd ring markerar det område fältstudien gjordes.

2.2.2 Blängsmossen

Blängsmossen är en ca 430 ha stor högmosse och ett naturreservat. Denna mosse har uppstått ur en försumpad skog och är inte en igenväxt sjö. Den är unik i sitt slag för att den är den enda mossen i Sverige som har så kallade sprickkärrsfönster. Det finns en teori om att dessa har bildats genom att mossen glidit isär och gjort det möjligt för näringsrikt fastmarksvatten att tränga upp igenom mosseplanet (Länsstyrelsen.se, Länsstyrelsen i Västra Götalands län).

I utkanten av mossen finns en del kärrstråk som skär in i mossetorven. På håll kan man se ljusa fält som bildas av olika starrarter (*Carex* spp), typiska kärrarter, som inte hör till mossen (Informant nr 1). Uppmättningsområdet, där jag gjorde en växtinventering och samlade mitt bakgrundsmaterial, är ett fattigkärr som ligger precis i början på utkanten av mossen. Av min växtinventering kunde jag konstatera att det var ett fattigkärr. Hela områdets bottenkikt är täckt med olika vitmossor (*Sphagnum* spp.) och fältskiktet utgörs av flaskstarr (*Carex rostrata*), trädstarr (*Carex lasiocarpa*), dystarr (*Carex limosa*), sjöfräken (*Equisetum fluviatile*) och vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*). Dessa arter kan också förekomma i ett rikkärr men har då inte samma artsammansättning. Skiljearter mot rikkärr i södra Sverige är tuvull (*Eriophorum vaginatum*), taggstarr (*Carex pauciflor*) och sumpstarr (*Carex magellanica*) (Selander 1987, s. 205). Tuvull (*Eriophorum vaginatum*) växte i en stor del av området. Om vitmossorna (*Sphagnum* spp.) artbestäms kan de avslöja vilket pH marken har. Detta signalerar om det är en mosse, rik- eller fattigkärr. Vitmossorna kan delas in i olika grupper beroende på vilket pH de trivs i, där vissa arter är typiska skiljearter (*Vitmossor i nord* 2010, s. 113). De vitmossor (*Sphagnum* spp.) jag hittat har jag inte artbestämt eftersom det är för komplicerat och inte ryms inom syftet med denna undersökning.

2.2.3 Intryck och upplevelse

När jag påbörjade fältstudien på ställde jag mig själv ett antal frågor om platsen. De frågorna återkommer jag till senare i arbetet. En handlade dock om hur jag upplevde platsen. Hur var dess stämning och atmosfär? Vad var platsens själ, dess "genius loci" så som Michael Pollan beskriver fenomenet i *En andra natur* (Pollan 1991, s. 230, 231)

Den plats jag valde att använda som uppmättningsområde var en något torrare del som bland annat innehöll en träddunge. Mestadels växte där björkar och några tallar. Denna träddunge upplevde jag som en ö i ett öppet och tidlöst landskap. Myren, speciellt mossen, är öppen och vidsträckt. Nästan lite ödslig men ändå trygg, tack vare skogen som ligger som en fond och omgärdar myrens hav av mjuk starr, ljung och vitmossa. Det är en tyst och stilla plats. Endast några fåglar kan höras från skogen och sländors fladdrande vingslag. Doften av varm mossa ger också en känsla av trygghet och påminner om minnen från min barndom. Men det är också något spännande och lurigt över myren. De flesta har blivit varnade för dess oberäknlighet. Trots att den ser så mjuk och inbjudande ut kan den vara farlig att beträda. Det är en vemodig och magisk känsla som infinner sig där. Dels på grund av myrens subtila skönhet med starr och tuvull, men också för att landskapet känns uråldrigt och oändligt. Det är precis vad det är. De flesta myrar är flera tusen år gamla och kommer antagligen att se likadana ut i flera tusen år till.

Figur 6. Björkstammar och starr. Tuschteckning från Blängsmossen. Ida Edberg.

2.2.4 Arbetsgången

Fältstudien omfattade fem besök vid olika tillfällen, från den 26 juli till 13 oktober 2012.

26 juli 2012

Jag visste vilken del av Blängsmossen jag skulle använda och analysera. Det hade jag sett ut när jag var där första gången i juni. Delen ligger väster om det fågeltorn som är belägen i början av mosseplanet (fig. 7 och 8). För att kunna arbeta effektivt var det viktigt att vara väl förberedd. Jag hade tänkt igenom och skrivit ner vad och hur jag skulle undersöka platsen. Jag var också klar över vad jag ville få ut av fältstudien.

Första dagen på mossen var jag mest fokuserad på att observera platsen. Jag ville utforska min egen upplevelse av platsen och vad det var i dess "själ" som bidrog till den upplevelsen.

De frågor jag ville ha svar på var:

- Varför valde jag denna plats? Vad var det som fångade mitt intresse?
- Vad hade platsen för stämning? Vilken var dess identitet, själ, atmosfär? Genius loci.
- Vilka färger fanns?
- Vilka former fanns?
- Vilka texturer/strukturer fanns?
- Vilka kontraster fanns i färg, form, ljus, textur, höjd?

Under första dagen utgick jag från dessa frågor och blev på så vis mer bekant med platsen. Jag antecknade och fotograferade under arbetets gång.

Figur 7. Flygfoto över Blängsmossens södra del. Röd punkt visar fågeltornets läge. Parkering och stigen på väg ut till fågeltornet är utmarkerade.

Figur 8. Foto över uppmättningsområdets läge på Blängsmossen. Röd punkt visar fågeltornet.

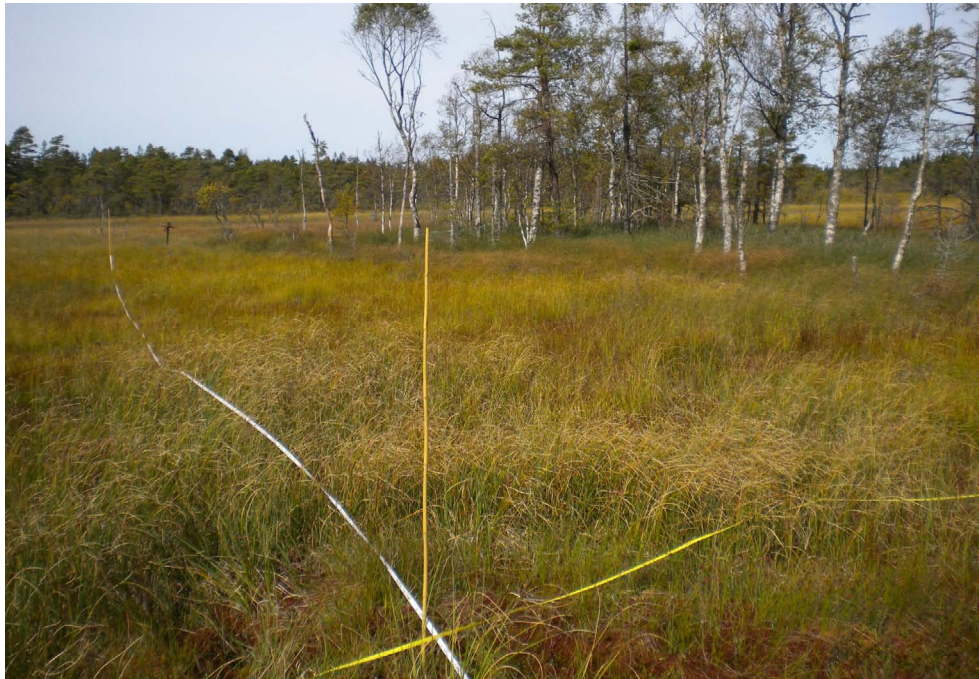

6 september 2012

Den andra delen i fältstudien innefattar dokumentation av platsen genom:

- Artinventering.
- Uppmätningar.
- Fotografering.
- Registrering av färger.
- Analys av former, texturer och kontraster.

Platsen mättes in med en ruta som var 15x20 meter. I uppmätningen använde jag måttband och bambukäppar att märka ut området med. Se fig. 9.

Figur 9. Uppmättningsområdet med utblick från dess södra hörn. Fotot visar de måttband och bambukäppar som användes till uppmätningen.

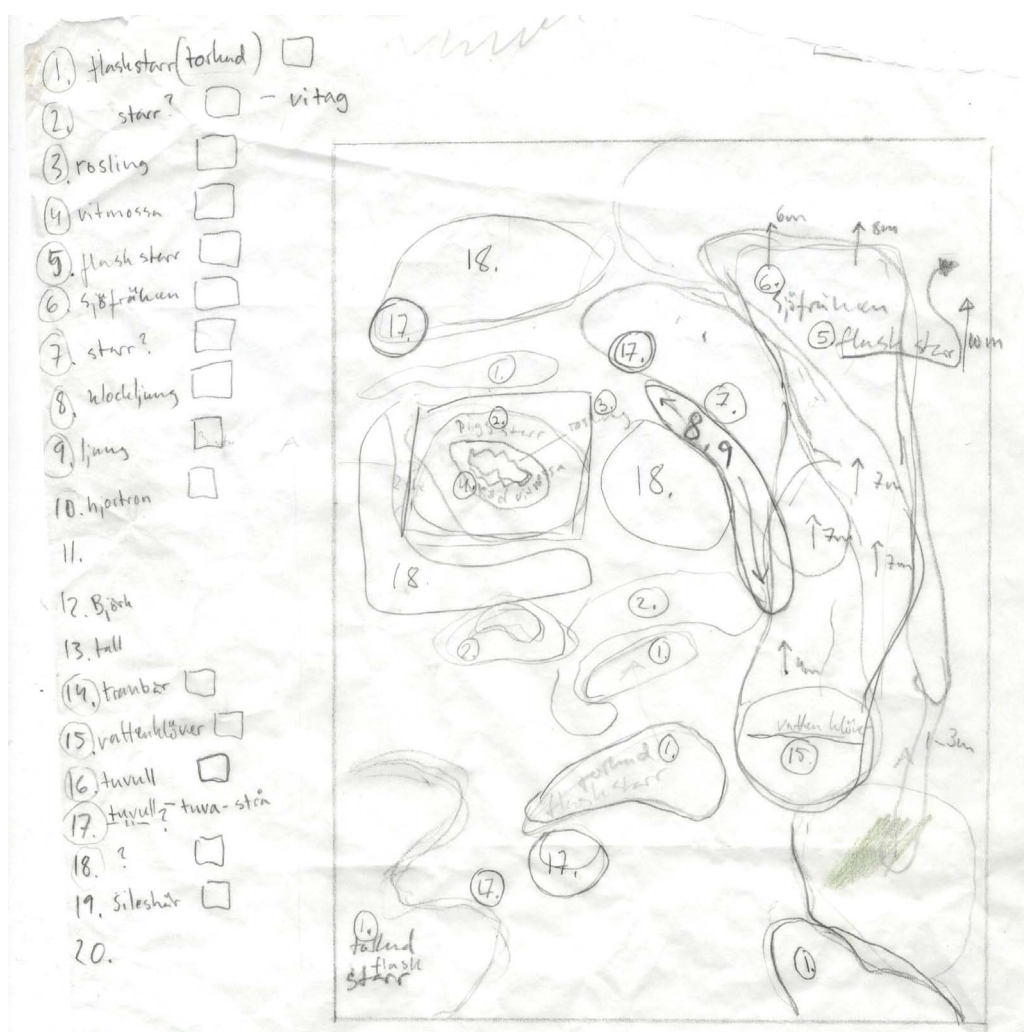
Figur 10. Vy över uppmätningsområdet från norr.

Rutan ritade jag upp skalenligt i plan. De största träden stegades in. Jag uppskattade deras höjd och ritade sedan in dem på planen. Därefter mätade jag in olika bestånd av arter och ritade in dessa (fig. 12). En växtinventering gjordes. Växtmaterialet numrerades för att jag lättare skulle kunna rita in arterna på planen som fig. 12 visar. Uppmätningen gjorde att jag fick en överblick av platsen. Jag kunde på det sättet med lätthet påvisa och märka ut var jag hittat de intressanta färgerna, formerna och kontrasterna samt dess proportioner.

I den stora rutan fick jag en överblick över arternas spridningsmönster, men inte i detalj. Därtill var ytan för stor. Därför började jag titta på mindre ytor som hade växter med intressanta spridningsmönster (fig. 14,15,17).

Figur 11. En skalenlig plan över uppmättningsområdet ritades upp på plats. Träd och växter ritades in på planen. Foto: Karin Falk

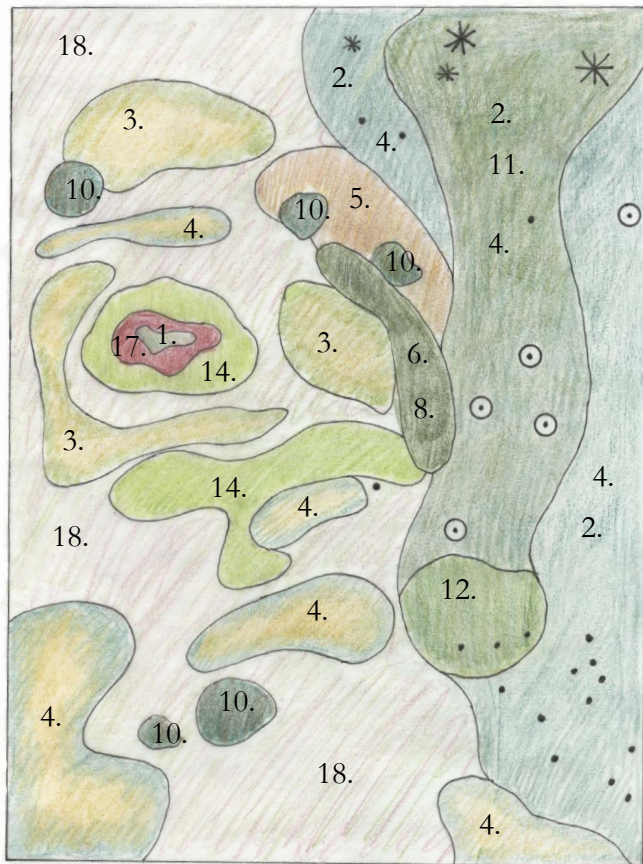

Figur 12. Plan över uppmättningsområdet, uppritad i fält. Planen visar växterna som ritades in i numrerade fält och en tillhörande växtlista.

Bara de arter av det befintliga växtmaterialet som växer i större fält och därför utmärker sig på avstånd är utsatta på planen.

Figur 13. Renritad planskiss över uppmättningsområdet och dess växtmaterial. Skala 1:100.

Växtlista befintligt växtmaterial

Örtartade

1. *Andromeda polifolia*, rosling
2. *Carex lasiocarpa*, trådstarr
3. *Carex limosa*, dystarr
4. *Carex rostrata*, flaskstarr
5. *Carex* sp., starr
6. *Calluna vulgaris*, ljung
7. *Drosera rotundifolia*, rundsilleshår
8. *Erica tetralix*, klockljung
9. *Eriophorum angustifolium*, ängsull
10. *Eriophorum vaginatum*, tuvull
11. *Equisetum fluviatile*, sjöfräken
12. *Menyanthes trifoliata*, vattenklöver
13. *Polytrichum strictum*, myrbjörnmossa
14. *Rhynchospora alba*, vitag
15. *Rubus chamaemorus*, hjortron
16. *Scheuchzeria palustris*, kallgräs
17. *Sphagnum* sp., vitmossa (röd, purpur)
18. *Sphagnum* sp., vitmossa (grön)
19. *Vaccinium oxycoccos*, tranbär

- *Betula pubescens*, glasbjörk
- *Betula pubescens*, glasbjörk (litet träd)

- * *Pinus sylvestris*, tall
- * *Pinus sylvestris*, tall (litet träd)

Källor till växtinventering:

- Bertilsson (2002), Fitter (1985), Hallingbäck (1985)
 Mossberg (2010), SKUD, Informant 1.

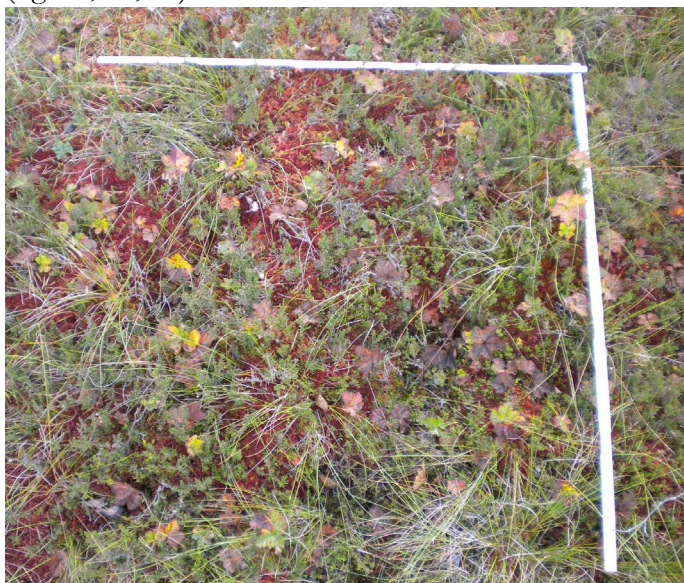
11 september 2012

När växtinventeringen var klar överförde jag växternas färger med hjälp av en färg-sticka. Det är en metod att registrera och dokumentera färger. Jag använde mig av en RHS-färgsticka, vilken är speciellt framtagen för ändamålet att registrera färger på växter. Alla arter inom uppmättningsområdet färgregistrerades. En växt kan ha flera olika färger och nyanser vilket gör det svårt att veta vilken färg som ska överföras på stickan. Eftersom min avsikt var att få en helhetsbild över platsens färger valde jag att registrera en till tre färger, de som var mest representativa för växten, både på avstånd och på nära håll. Jag har inte registrerat varje arts proportionerliga färginnehåll, som görs vid färgregistrering på en mer detaljerad nivå (Andersson 2011, s.12). Dagen jag registrerade färgerna var det

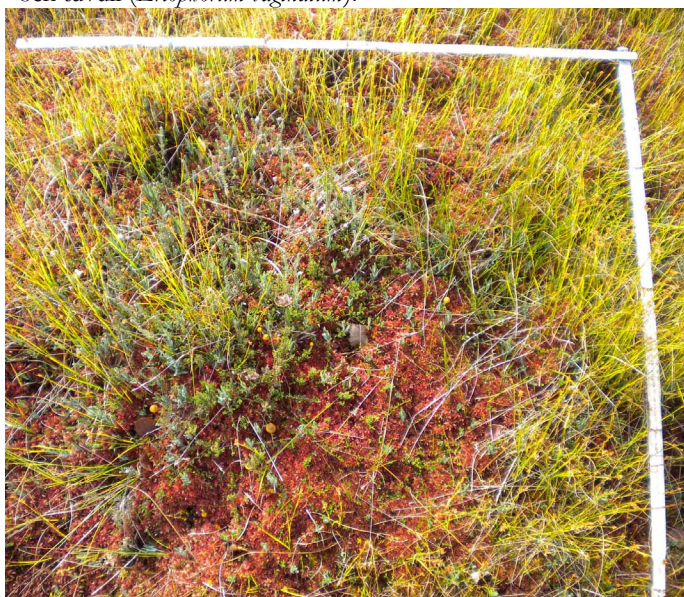
växlande molnighet. Jag märkte att det var lättare att registrera färgerna när solen var i moln. I starkt solsken var det svårare att se skillnaden på de olika färgnyanserna.

När jag gått igenom det insamlade materialet: växter, färgkoder och foton insåg jag att jag inte riktigt fått med allt det jag behövde. Jag återvände till mossen och tog de foton och färgkoder som saknades. För att kunna göra en mer detaljerad undersökning av färgkombinationer och spridningsmönster hade jag dessutom sett ut tre mindre områden som hade intressanta färger och mönster. Ett av områdena ligger inne i det större uppmättningsområdet och de andra två ligger utanför som fig. 14 visar. De mindre uppmättningsområdena mättes till 1x1 meter och fotograferades, både i detalj och på avstånd. Jag gjorde en växtinventering och registrerade arternas färgkoder (fig. 14, 15, 17).

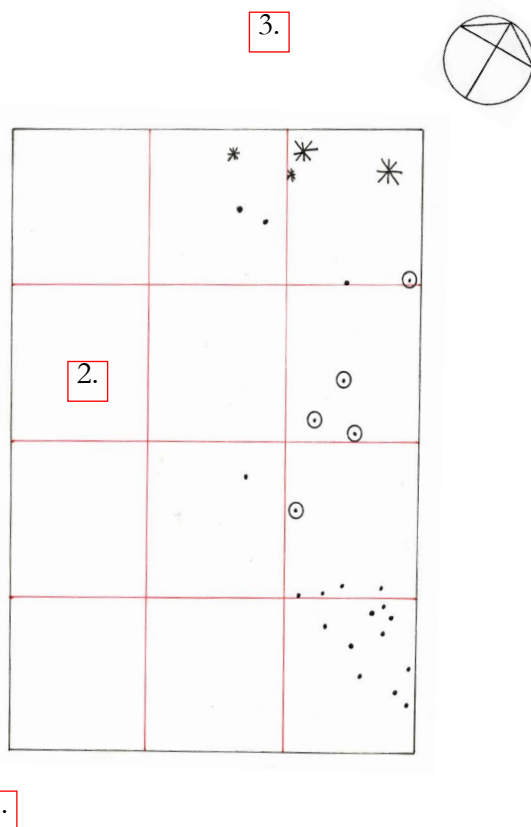
Figur 14. Ruta 1 i fig. 16. med hjortron (*Rubus chamaemorus*), ljung (*Calluna vulgaris*), purpurfärgad vitmossa (*Sphagnum* sp.) och tuvull (*Eriophorum vaginatum*).

Figur 15. Ruta 2 i fig. 16. med rosling (*Andromeda polifolia*), ljung (*Calluna vulgaris*), klockljung (*Erica tetralix*), tranbär (*Vaccinium oxycoccos*), dystarr (*Carex limosa*) och purpurfärgad vitmossa (*Sphagnum* sp.).

Figur 17. Ruta 3 i fig. 16. med vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*), sjöfräken (*Equisetum fluviatile*), trädstarr (*Carex lasiocarpa*), tranbär (*Vaccinium oxycoccos*) och vitmossa (*Sphagnum* sp.).

Figur 16. Renritad planskiss över uppmättningsområdet med de röda markeringsbanden och de små uppmättningsområdenas läge i förhållande till det stora. Skala 1:100.

Den 13 oktober 2012

Det visade sig när jag kom hem och skulle bearbeta materialet att mina foton inte täckte hela området. Jag återvände då till Blängsmossen för att fotografera mer systematiskt och se till att hela det stora uppmättningsområdet dokumenterades med fotografier. Jag spände upp röda markeringsband var

femte meter och lade på så vis ut ett rutnät inne i uppmättningsområdet. Vid var femte meter tog jag även ett foto. Jag ritade en planskiss där de röda banden delar in området. Med hjälp av planskissen och tillhörande foton kunde jag placera in träden med större noggrannhet.

Figur 18. Vy över uppmättningsområde med röda markeringsband sett från områdets södra sida.

Figur 19. Vy över uppmättningsområde med röda markeringsband sett från områdets norra sida.

2.3 Sortering och bearbetning av dokumentationssmaterial

Det material som insamlats under fältstudien är:

- Färgkoder.
- Formanalyser.
- Anteckningar.
- Planskisser.
- Foton på uppmättningsområdet, växtmaterial och på intressanta former, färger, kontraster och växtsätt.

Detta material kallar jag för dokumentationssmaterial. Det behövde på något sätt sorteras för att jag skulle kunna använda det på ett smidigt sätt till mina gestaltningar. Jag började med att sortera i anteckningarna. Där hade jag skrivit upp alla intressanta färgkombinationer, former och kontraster. Jag gjorde spalter för de olika kategorierna där jag förde in den information jag samlat på mig. Jag arbetade på samma sätt med alla foton. De delades in i olika kategorier och lades in i olika mappar.

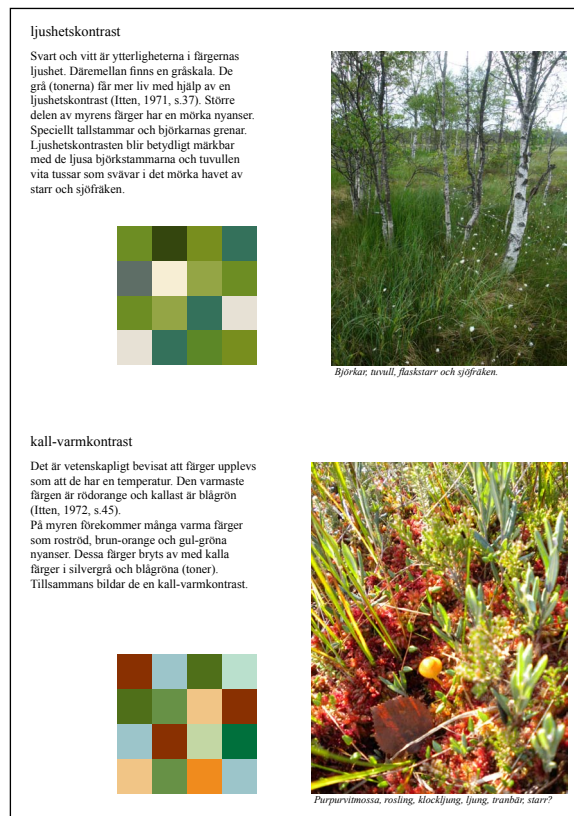

Figur 20. Exempel på sida ur formkatalogen.

Under sorterandet av fotografierna kunde jag hitta nya spännande former och kontraster som jag inte uppmärksammat ute på myren. Alla kategorier samlades i en katalog med myrens former.

Färgkoderna från färgstickan överfördes till "Pantone solid coated", en färgsticka anpassad för att kunna ta fram färgerna i datorn och för färgutskrift. Växtmaterialet med tillhörande färger fördes in i en färgkatalog. För att visa de intressanta färgkombinationer jag observerat på myren använde jag representativa foton. Utifrån dessa foton gjordes färgscheman som innehöll de färger som registrerades från det växtmaterial fotot visar.

Dokumentationsmaterialet resulterade i en färgkatalog och en formkatalog. Dessa fungerade som mitt referensmaterial som jag sedan helt eller delvis kunde hämta inspiration ur till skiss- och gestaltningsarbetet.

Figur 21. Exempel på sida ur färgkatalogen.

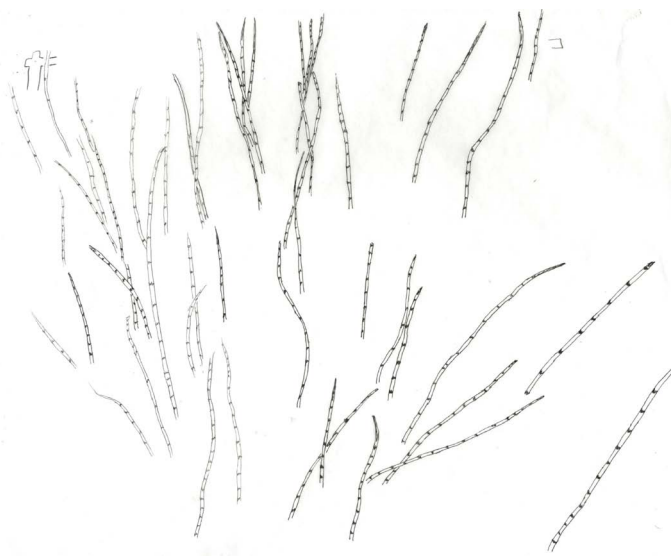
Planskissen över uppmättningsområdet på myren renritades och kompletterades med en del växter som jag inte kunnat artbestämma tidigare. Planen skulle användas till att visa växternas proportionerliga utbredning och spridning.

De mindre uppmättningsområdena fotograferades. Dessa foton förstörde jag sedan upp (visas i fig. 22) och tecknades av.

Figur 22. En av de små uppmättningsområdena som anges som ruta 3 i fig. 16. med vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*), sjöfräken (*Equisetum fluviatile*), trädstarr (*Carex lasiocarpa*), tranbär (*Vaccinium oxycoccos*) och vitmossa (*Sphagnum* sp.).

Jag upptäckte att varje litet område hade ett intressant spridningsmönster av två eller fler arter. För att kunna urskilja vilken växt som bidrog med vilken form tecknade jag bara av en art i taget. Det innebar att jag fick fram flera nya mönster. I fig. 23, 24, och 25 visas exempel på detta.

Figur 23. Spridningsmönster hos sjöfräken (*Equisetum fluviatile*).

Figur 24. Spridningsmönster hos vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*).

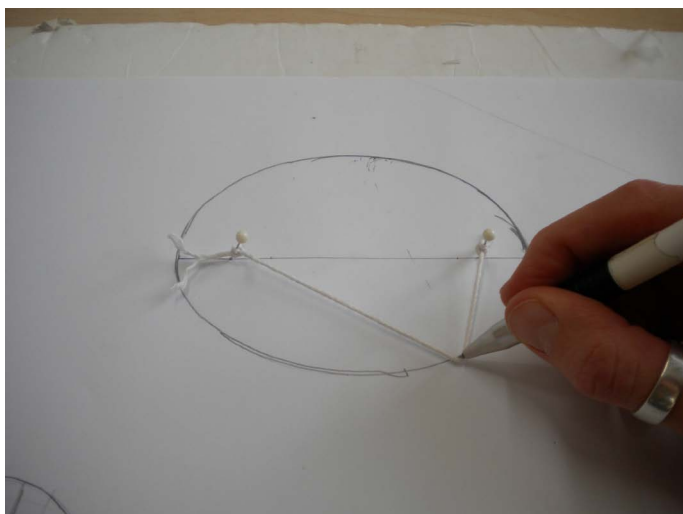

Figur 25. Spridningsmönster hos trädstarr (*Carex lasiocarpa*).

2.4 Sortering och berabotning av skissmaterial

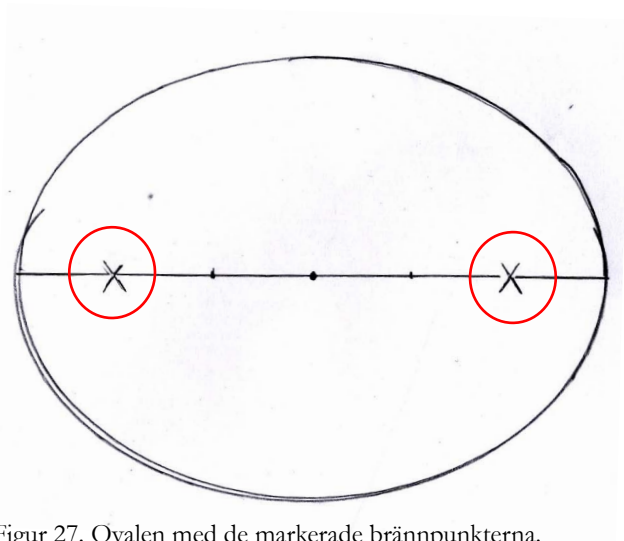
Planteringarnas/trädgårdsdelarnas yttre form hade jag valt med inspiration från högmossens form som är en oval. Även myrens inre form innehåller fuktigare områden som är rundade eller ovalt formade, liksom vattensamlingar och inte minst den tuvaktiga växtligheten.

I arbetet redovisar jag genom skisser hur jag kom fram till ovalen och hur jag tog mig an den inre formen.

Figur 26. Ovalen konstrueras med hjälp av två nålar, en i varje brännpunkt, och en tråd.

För att kunna rita upp en perfekt oval använde jag mig av två nålar och ett snöre. Ovalen har två brännpunkter som används för att kunna rita upp den. Snöret knyts fast mellan nålarna och de i sin tur sätts fast i dessa brännpunkter. Pennan styrs av snöret och ovalens kontur kan ritas upp. Fig. 26 illustrerar proceduren.

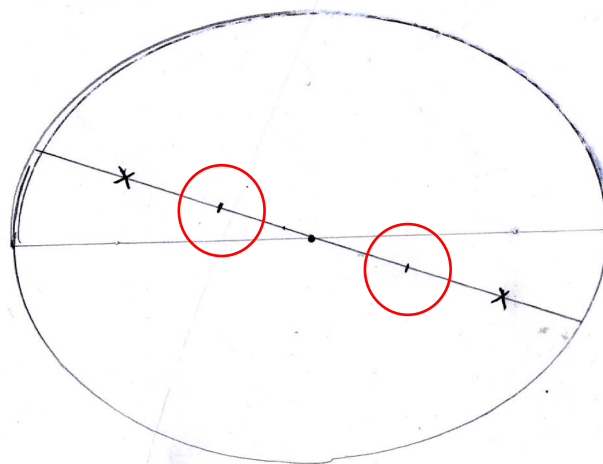
Figur 27. Ovalen med de markerade brännpunkterna.

Ovalen i sin helhet där brännpunkterna är utmarkerade (fig. 27). En linje drogs mellan brännpunkterna för att ha en stomme att utgå från i skissandet till ett gångsystem.

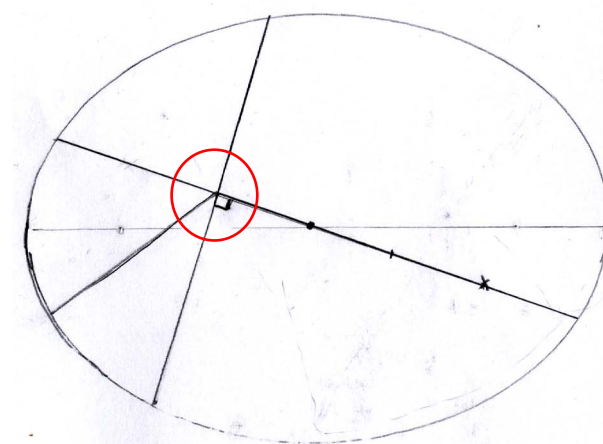
Varje skissförslag har ett gångsystem med samma utformning. Det gör att de tre planteringarna har samma inre form till viss del. Skissförslagen kom att ha olika utformning i övrigt.

För att konstruera gången använde jag mig av brännpunkterna. Den linje som punkterna ligger utmed sneddades. Efter det mätte jag ut två nya punkter längs linjen. De ligger mitt mellan mittpunkten och brännpunkterna (fig. 28).

Figur 28. Ovalen med sneddad linje och med de två nya punkterna.

Vid en av dessa punkter vinklades linjen 45 grader (fig. 29).

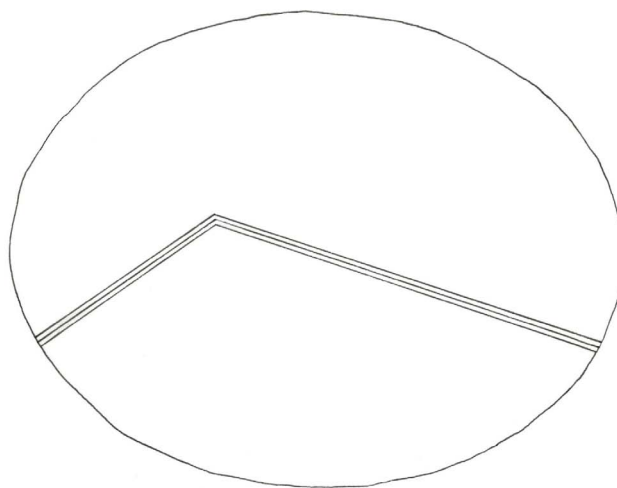
Figur 29. Ovalen med den vinklade linjen.

Gången skär genom ovalen i en vinklad linje och därmed antyds en rörelse. Denna ger en formkontrast till den yttre "stillsamma" formen.

Gångsystemet är tänkt som en spång konstruerad av två bräder till en sammanlagd bredd på ca 40 cm. Spången är upphöjd ca en decimeter ovanför marken. Inspiration till det valda gångsystemets konstruktion är hämtad från Blängsmossen som är utrustad med denna typ av spångar för att göra det möjligt för besökare att ta sig fram på den blöta marken.

Figur 31. Spång från Blängsmossen.

Figur 30. Den färdiga planen med utritad spång.

3. Resultat

3.1 Färg- och formkatalog (se s. 57-75)

3.1.1 Färgkatalog

Katalogen är uppdelad i två delar. Första delen innehåller ett index på det befintliga växtmaterialet inom uppmättningsområdet.

Andra delen visar färgkombinationer från myren. Dessa var tänkta att fungera som inspiration till gestaltningarna.

Del 1.

Växterna är katalogiserade i bokstavsordning efter vetenskapligt namn och med lignoserna sist. Varje art har en till fyra registrerade färger. Beroende på hur varierande växtdelarna var i färgen och hur många färger som var dominerande. T.ex. hjortronbladen kunde ha en grön färg men också en mörk purpurfärg. Det fanns ungefär lika mycket av de två bladfärgerna, därför registrerades båda. Om växten betraktades på avstånd kunde jag lättare uppfatta vilken av dess färger som var mest dominant.

Varje art med tillhörande färg/färger har en kommentar som motiverar färgvalet.

Del 2.

I denna del beskrivs färgkombinationerna med dess olika färgkontraster. Bilder från myren visar ett exempel. Till varje bild har jag gjort ett färgschema. Färgschemat innehåller färger från de växter som finns med på bilden och färgernas proportioner. Färgerna och deras proportioner skapar intressanta färgkontraster. Färgschemat har en schematisk form: rutor. Genom formen framhålls färgen, något som underlättas i undersökningen av färgkaraktären.

3.1.2 Formkatalog

Katalogen är uppdelad i de olika kategorier som jag delade in formanalysmaterialet i. En bild med en beskrivande text förklarar varje kategori. Samma bild kan förekomma på flera ställen eftersom den kan innehålla flera olika intressanta observationer.

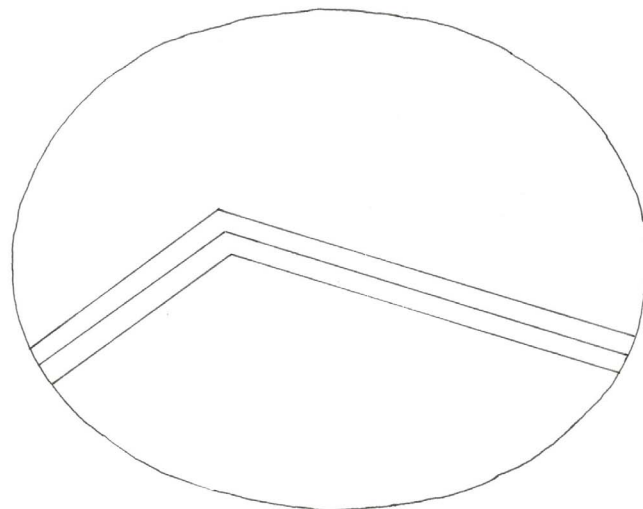
3.2 Förslag till planteringar

Resultatet av fältstudien: färg- och formkatalogen är de redskap jag har använt i gestaltningen och växtkompositionerna. Det är med hjälp av dessa redskap jag prövat mig fram till de olika skissförslagen. Platserna för skissförslagen är helt fiktiva. Jag har varken någon beställare eller en befintlig plats att förhålla mig till. Form, storlek och förutsättningar har jag själv angett. Jag har skissat på förslagen som idé-planteringar. De har olika karaktär och kan anpassas till ett torrare och soligare läge, ett fuktigare och skuggigt och ett med sol till halvskugga och normal trädgårdsjord. De är tänkta att ligga i en villaträdgård som innehåller just dessa förutsättningar. Trädgårdsdelarna skiljer sig i storlek och ståndort. Ståndorterna är valda på grund av att de är relativt vanliga i en större villaträdgård. Jag har valt att göra tre delar för att kunna pröva min gestaltningsmetod med de olika förutsättningarna och även testa olika ”färg- och formval” ur katalogerna. Alla planteringsytor saknar höjdskillnader och tillhör växtzon 3.

3.2.1 Skissförslag 1: Perennplanteringen

Förutsättningar

Denna växtkomposition kallar jag perennplanteringen. I en trädgård kan det finnas en yta som står tom och endast utgörs av en platt gräsmatta. En sådan yta skulle passa perfekt att användas till en stor perennrabatt eller plantering. Ytan är 6 m lång och ca 4,5 m bred. Läget är soligt med halvskugga och ytan befinner sig i söderläge. Jorden har bearbetats till en normal trädgårdsjord.

Figur 31. Tom plan för skissförslag 1.

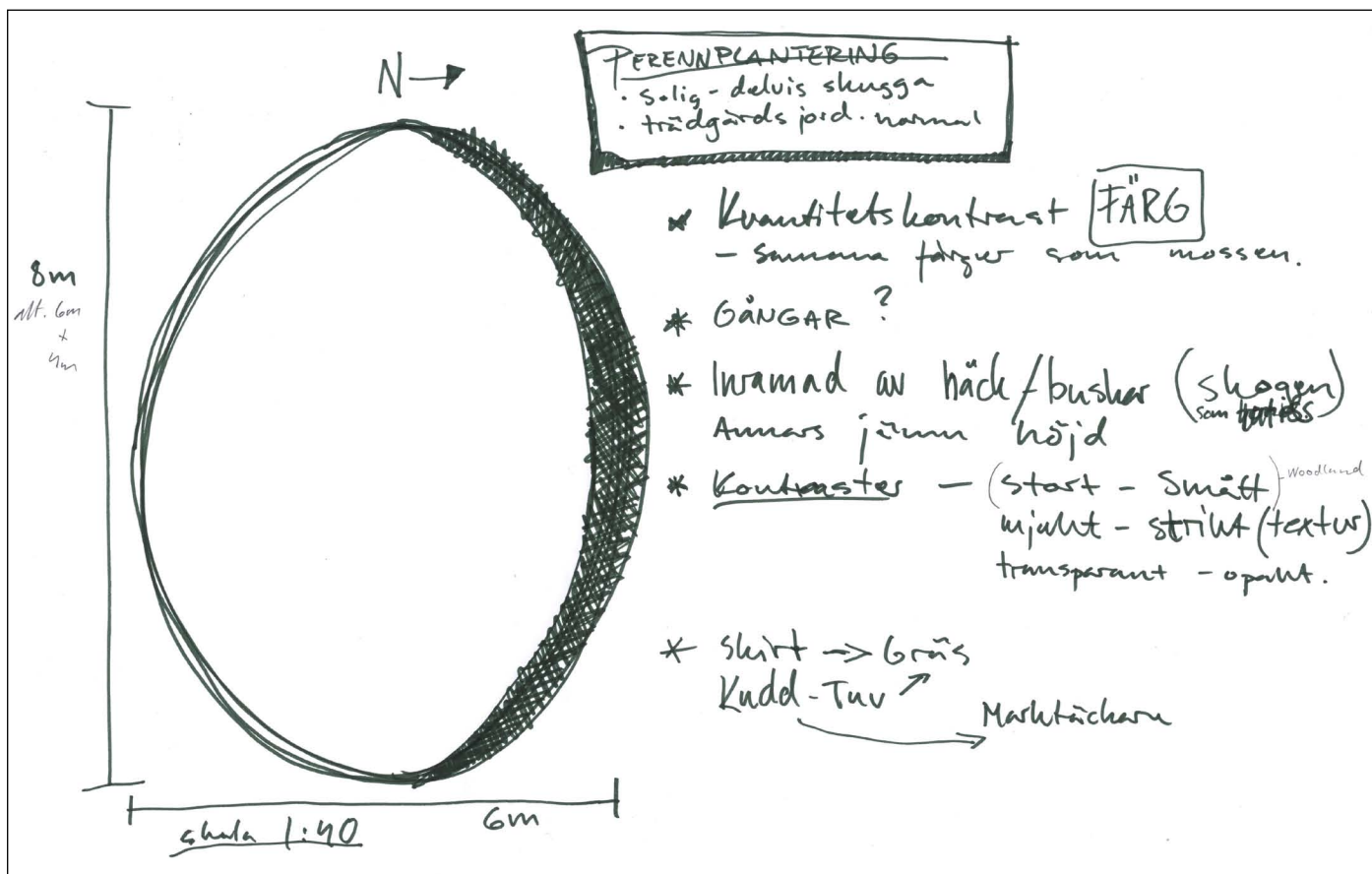

Fig. 32. Mindmap till skissförslag 1, som förklaras på sid. 32.

Inspiration – färg- och formval

Här presenteras de delar av myrens färger och former som ligger till grund för perennplanteringen, skissförslag 1.

Plats på myren

Planterings höjder och dynamik representerar den låga delen i uppmättningsområdet (fig. 33). Det är en öppen plats där skogen ligger som en fond långt borta vid myrens slut.

Färg

Kvantitetskontrast (fig. 34). (se s. 62)

Form – Textur

En mjuk textur som utgörs av ett hav av strån från olika starrarter (fig. 36).

En vass textur som exempelvis bildas av ett styvt växtsätt som hos vitag (fig. 37).

Kontraster och växtkaraktärer

Kudd- eller tuvbildande växtsätt (fig. 38).

Formkontrasten transparent-opak (fig. 39).

Figur 33. Fattigkärret och uppmättningsområdet.

Figur 34. Färgschema som illustrerar kvantitetskontrast.

Figur 35. Inspriationsbilder till färgschema.

Figur 36. Starr (*Carex* sp.)

Figur 37. Vitag (*Rhynchospora alba*).

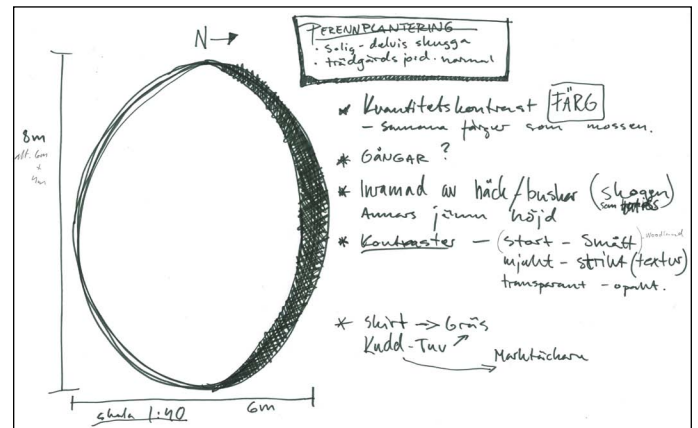
Figur 38. Tuvull (*Eriophorum vaginatum*)

Figur 39.

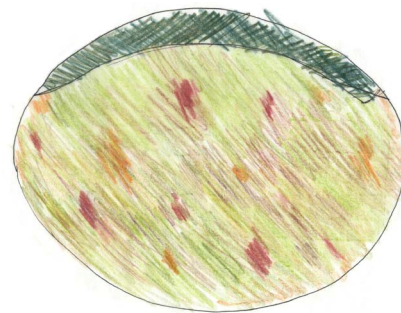
Med vetenskapen om planterings förutsättningar och vilka delar från färg- och formkatalogen som jag skulle använda mig av utformades en slags "mindmap" (fig. 38). Den innehöll alla ramar jag hade att förhålla mig till och de idéer som föddes därutefter.

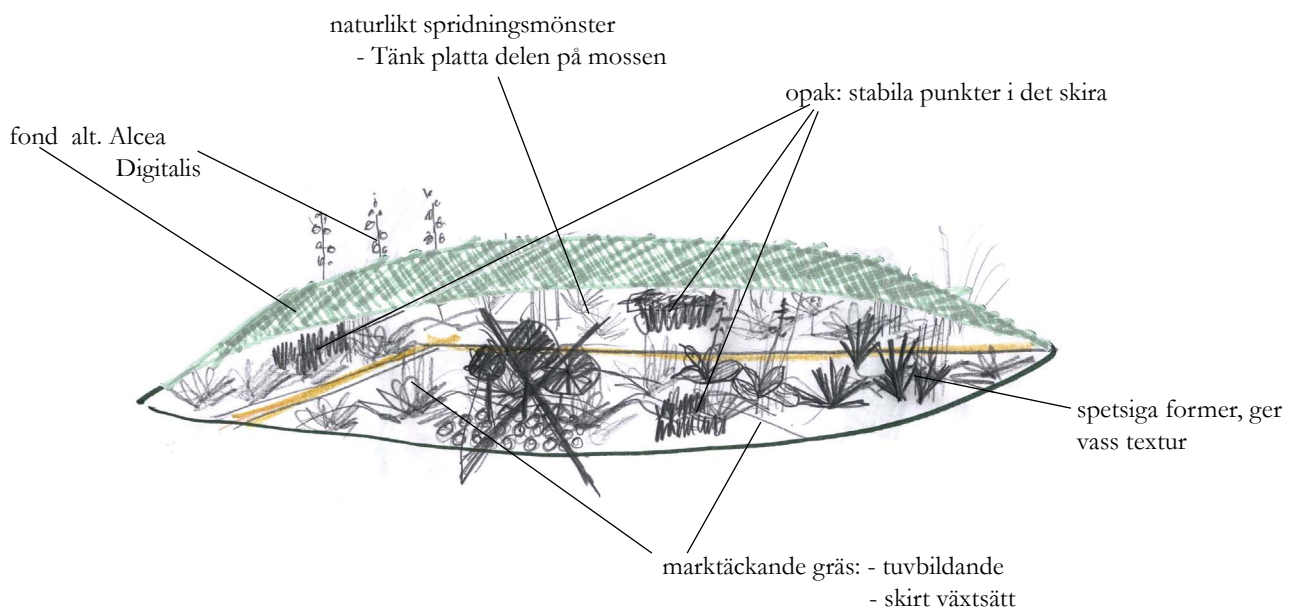
Figur 40. Mindmap till perennplantering.

Anteckningar från mindmap

- Sol till halvskugga.
- Normal trädgårdsjord.
- Inramning mot norr av häck/buskar annars jämn höjd.
- Kvantitetskontrast - samma färger som myrens.
- Formkontraster: mjukt-strik, transparent-opakt.
- Skirt gräs.
- Marktäckare: kudd/tuvbildande.

Figur 41. Skiss med tänkta färger.

Figur 42. Perspektivskiss med tillhörande anteckningar kring planterings utformning och placering av växtmaterial.

Vikarierande arter

Jag gjorde listor över växter som skulle kunna representera de olika kategorierna.

Transparent, mjuk form, martäckande, tvbildande

Anthoxanthum odoratum, vårbrodd
Bouteloua curtipendula, stort moskitgräs
Carex testacea, brandstarr
Carex flagellifera, tårstarr
Carex comans, bronsstarr
Dactylis glomerata, hundäxing
Festuca ovina, fårsvingel
Hakonechloa macra, hakonegräs
Nassella tenuissima, svansfjädergräs
Perovskia 'Blue Spire', perovskia
Poa labillardierei, gröe
Sanguisorba officinalis, blodtopp

Opak, kompakt växtsätt

Achillea millefolium, rölleka
Anemone x hybrida, stor höstanemon
Artemisia frigida, ismalört
Chelone obliqua, lila sköldpaddsort
Helleborus argutifolius, stamjulros
Heuchera sp., alunrot
Hosta plantaginea, doftfunkia
Hylotelephium telephium, kärleksört
Lamium orvala, kungsplister
Veratrum nigrum, svart nysrot
Papaver Orientale-Gruppen, jättevallmo

Valda arter

De växter som jag valde ur listorna ovan är de som enligt min mening representerar respektive kategori bäst. Exempelvis är kärleksörten den art som har det mest opaka uttrycket i den kategorin. Urvalet har också legat i att färger och höjder ska stämma och att växterna ska passa bra ihop.

Alcea rosea 'Nigra', stockros
Carex testacea, brandstarr
Dactylis glomerata, hundäxing
Festuca ovina, fårsvingel
Geum coccineum, röd nejlikrot
Hylotelephium telephium 'herbstfreude', kärleksört
Iris Germanica-gruppen 'Before the Storm', trädgårdsiris (svart sort)
Molinia caerulea ssp. arundinacea 'Transparent', jättetåtel
Veratrum nigrum, svart nysrot

Spetsigt, vasst

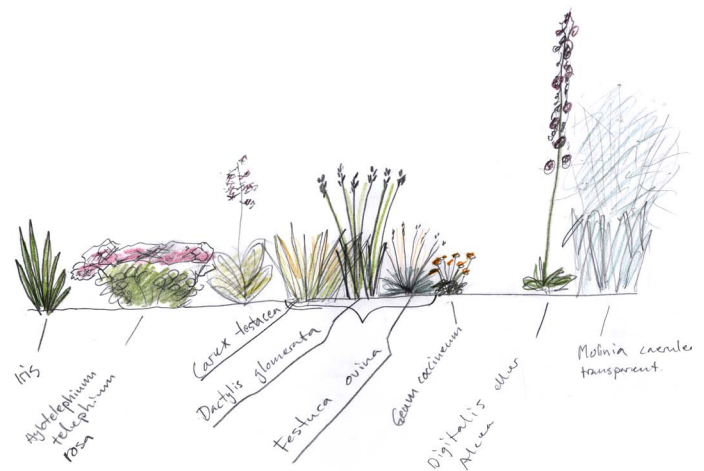
Centaurea dealbata, strävklint
Digitalis lanata, grekisk fingerborgsblomma
Digitalis obscura, buskfingerborgsblomma
Digitalis parviflora, axfingerborgsblomma
Iris Germanica-gruppen 'Before the Storm', trädgårdsiris (svart sort)
Veronica spicata, axveronika

Orange inslag

Geum coccineum, röd nejlikrot
Papaver Orientale-gruppen, jättevallmo
Primula, någon art i vivasläktet som blommar i orange

Fond som representerar skogen, hög

Alcea rosea 'Nigra', stockros
Digitalis ferruginea, brun fingerborgsblomma
Molinia caerulea ssp. arundinacea 'Transparent', jättetåtel
Taxus, idegranshäck

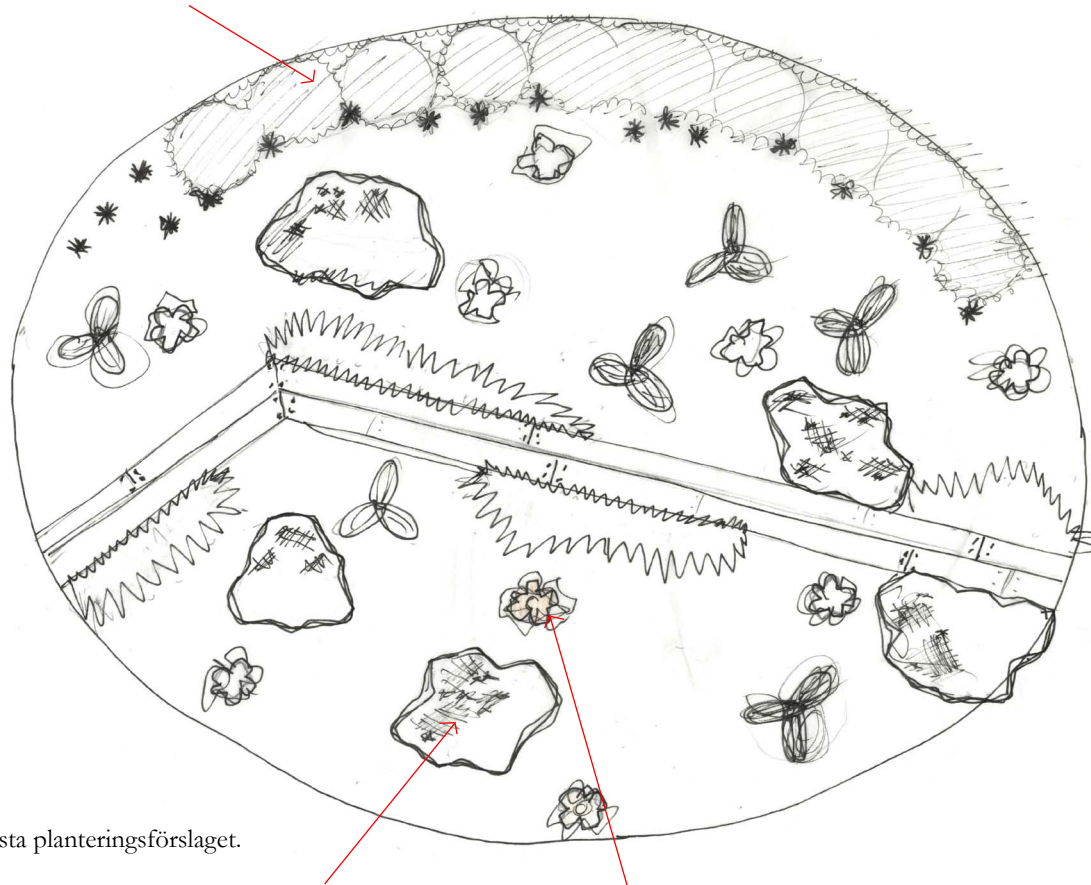
Figur 43. Skiss över de valda arternas höjder och karaktärer.

Källor till växtlistor:

Hansson (2010), Hansson (2008), Oudolf (2002), SKUD.

När växtmaterialet var bestämt och utplacerat var detta det första planteringsförslaget.

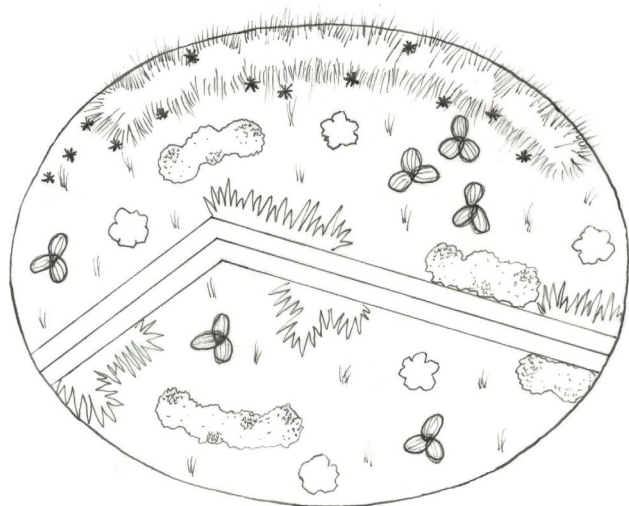
En inramning med hjälp av högre växter användes för att representera skogskanten vid myren. Jag valde att låta den omsluta planteringen en kort bit mot norr. Om den omslöt hela planteringen skulle den öppna känslan som karakteriserar myren och som jag vill förmedla försvinna.

Figur 44. Plan över det första planteringsförslaget.

“Hobbar” med kärleksört. Dessa grupper behöver bli mer utdragna och avlånga för att ge ett mer naturligt intryck.

Plantor av nejlikrot är sporadiskt placerade. De är har en orange färg. För att göra kvantitetskontrasten tydligare.

Figur 45. Färdig planteringsplan efter ändringar.

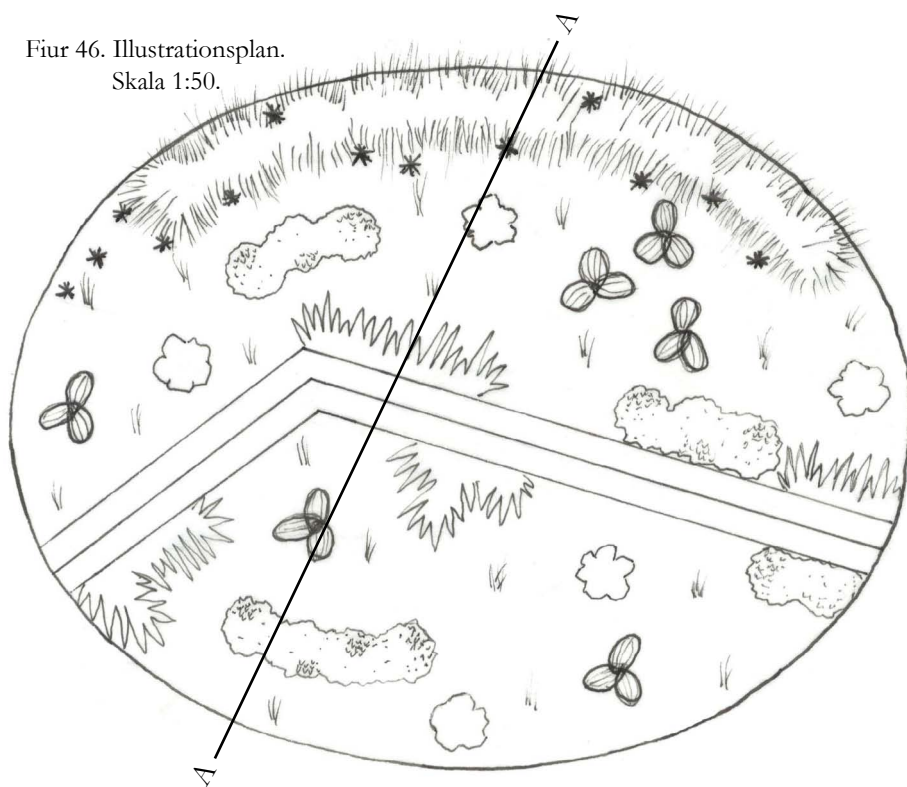
Planteringen är tänkt att representera den lägre delen i den större uppmätningssytan på myren. Det återspeglas i växter och färger. Jag har skissat på ett växtmaterial i en jämn höjd som inte överstiger en meter, med undantag för ett högt band med *Molinia* och stockrosor. De sistnämnda har jag valt att placera i planteringsens norra utkant där de ska representera den skogskant som omsluter myren. Jag ville förmedla den öppna känslan som karakteriserar en myr.

Planteringsens grund utgörs av tre gräs, (*Carex testacea*), (*Dactylis glomerata*) och (*Festuca ovina*). De placeras i grupper om en till tre och placeras sporadiskt för att ge ett naturligt uttryck. Det naturliga uttrycket och gräsens mjuka tuvor kontrasterar mot spångens raka och strikta form.

Längs med spången planteras grupper med iris. Gräsen ger planteringsytan en mjuk textur vilket kontrasterar mot irisens spetsiga bladform som bildar en vass textur. Större grupper av kärleksört och enstaka plantor med nysrot är oregelbundet utplacerade bland gräsen. Området innehåller en kontrast mellan gräsens transparenta vippor, och nysrotens opaka blad samt kärleksörtens kompakta växtsätt/karaktär.

På försommaren blommar nejlikrot i en mättad orange kulör och på sensommaren blommar kärleksört i rosa. I övrigt innehåller planteringen endast blågröna, olivgröna och grönorange färger. Undantaget är stockrosor och nysört som blommar i svart. Färgkombinationen utgörs av den kvantitetskontrast som jag identifierade ute på myren och som är med i färgkatalogen.

Figur 46. Illustrationsplan.
Skala 1:50.

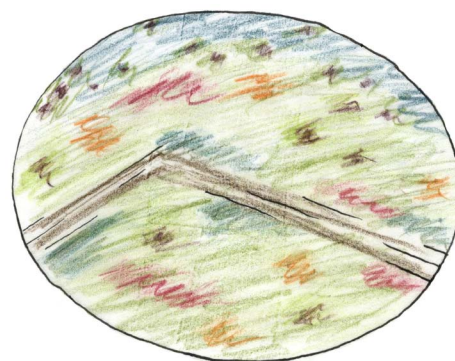

Teckenförklaring

- *Alcea rosea* 'Nigra', stockros
- *Geum coccineum*, röd nejlikrot
- *Hylotelephium telephium* 'herbstfreude', kärleksört
- *Iris Germanica*-gruppen 'Before the Storm', trädgårdsisris (svart)
- *Molinia caerulea* ssp. *arundinacea* 'Transparent', jättetätel
- *Veratrum nigrum*, svart nysrot
- *Carex testacea*, brandstarr
- *Dactylis glomerata*, hundäxing
- *Festuca ovina*, färsvingel
- planteras sporadiskt i grupper om en till tre.

Figur 48. Illustrationsplan i färg.

Figur 47. Snitt A-A skala 1:50.

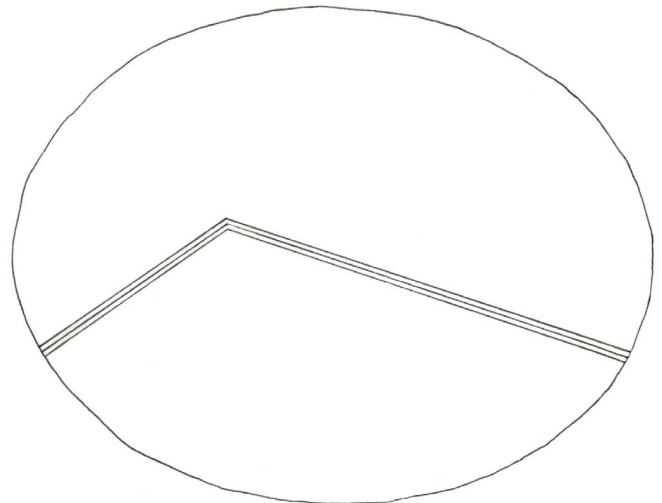
3.2.2 Skissförslag 2 : Woodland

Förutsättningar

Ett woodland kan definieras som en del i en trädgård som ska vara naturlig och där lunden eller skogen är förebilden. Förutsättningarna är lätt fuktighet och oftast lummigt. Beroende på vilket växtmaterial trädskiktet består av råder det olika ljusförhållanden i ett woodland. Ofta är där skuggigt (Lorentzon 1989, s. 91).

Finns det en lämnad skogsbacke i trädgården som ligger i en sänka och har en något fuktigare mark kan det utnyttjas till ett woodland.

Ståndorten för denna fiktiva trädgårdsdel och gestaltning har fuktig jord och är halv- till helskuggig. Även om ytan har ett stort antal träd är det tänkt att bli ett ljusare Woodland eftersom det bara är björkar i trädskiktet. Ytan är 24 m lång och cirka 19 m bred.

Figur 49. Tom plan för skissförslag 2.

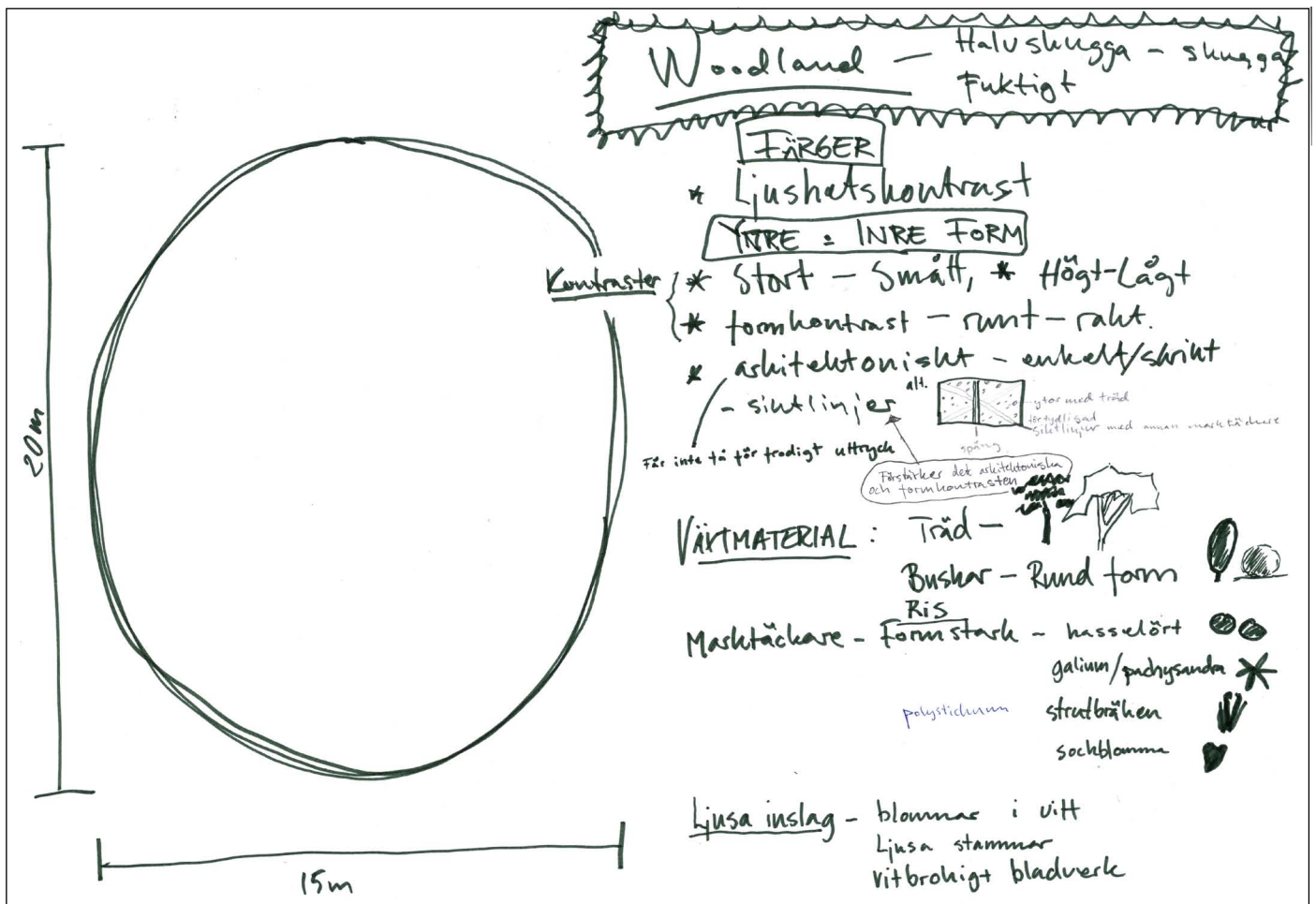

Fig. 50. Mindmap till skissförslag 2, som förklaras på sid. 38.

Inspiration – färg- och formval

Här presenteras de delar av myrens färger och former som ligger till grund för det slutliga skissförslaget.

Plats på myren

Planteringens höjder och dynamik representerar den del i uppmättningsområdet där björkdungen står (fig. 51). Där är en större höjdvariation på växtligheten eftersom där förekommer både ett fält-, busk- och trädskikt. Denna del är mer lummig och sluten.

Figur 51. Fattigkärret och uppmättningsområde.

Färg

Ljushetskontrast (fig. 52). (se s. 63)

Figur 52. Färgschema som illustrerar ljushetskontrast.

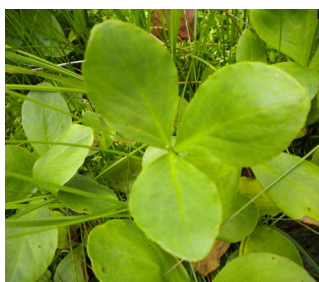

Figur 53. Inspirationsbild till färgschema.

Form

Formfasta element med hjälp ett växtmaterial med tydliga former.

Bilderna visar vattenklöver med sina rundade bladformer (fig. 54) och björkarnas raka stammar (fig. 55).

Figur 54. vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*).

Figur 55. Björkstammar.

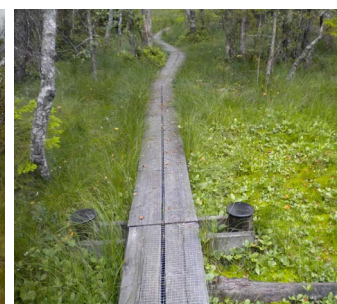
Kontraster

Hög-låg/horisontell-vertikal (fig. 56).

Mjuk-hård (fig. 57). Spångens strikta linje tillför ett hårt formelement i den mjukhet som fältskiktet ger.

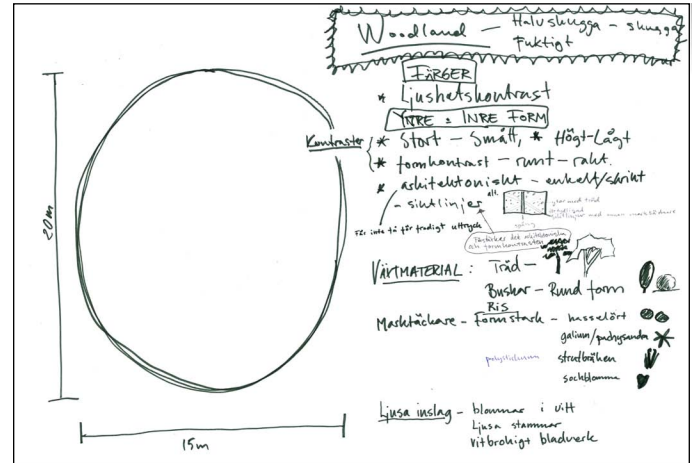
Figur 56. Formkontrast hög-låg.

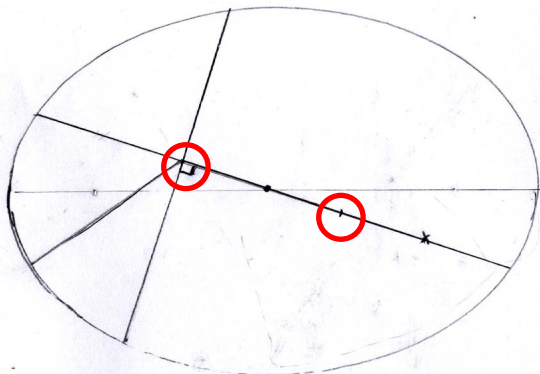
Figur 57. Formkontrast mjuk-hård.

Anteckningar från mindmap:

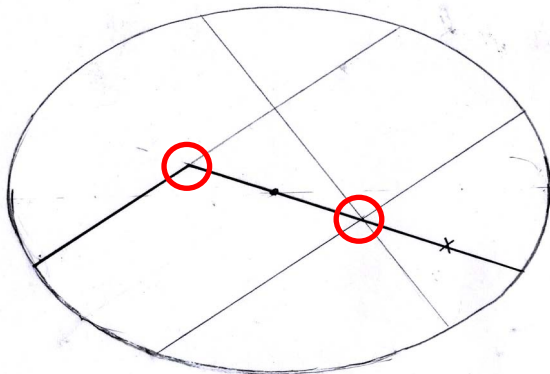
- Halvskugga till skugga
- Fuktigt
- Färg: ljushetskontrast
- Kontraster: stort-smått, formkontrast: runt-rakt, högt-lågt
- Arkitektoniskt: enkelt/strikt, siktlinjer som förstärker det strikta.
- Växtmaterial: tydliga höjdskillnader, träd: krona med stort ljusinsläpp, buskar: rund form, marktäckare: formstarka blad
- Ljusa inslag: blomma i vitt, ljusa stammar, vitbrokigt bladverk

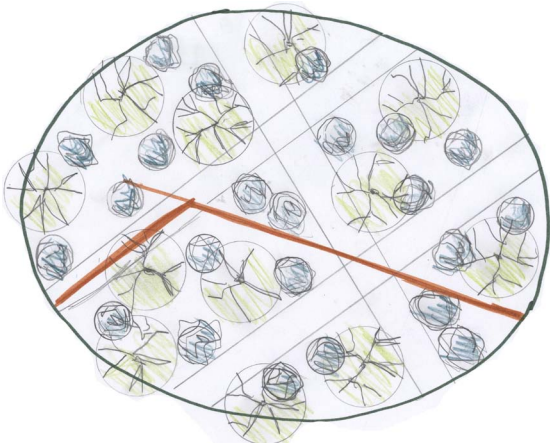
Figur 58. Mindmap till woodland.

Figur 59. Spången med utmarkerade punkter.

Figur 60. Spången med markerade punkter och siktlinjer.

Figur 61. Siktlinjernas tänkta bredd.

I idéskissen till ett woodland har jag på några strategiska punkter lagt in siktlinjer. De är inspirerade av utblickar från mossen och är tänkta som intressanta öppningar som tillsammans med spången ska verka som en formkontrast till den yttre ovala formen.

Siktlinjerna är placerade med hjälp av de brännpunkter jag använde mig av när jag ritade upp ovalen och konstruerade gångsystemet (fig. 59). Linjerna har samma vinkel som spången (fig. 60).

Skissen (fig. 61) visar hur träd och buskar är oregelbundet placerade för att ge en skogskaraktär, inrutad av spång och siktlinjer.

Vikarierande arter

De vikarierande växtmaterialet delades in efter de olika växtskikten.

Trädskikt

Acer platanoides 'Drummondii', vitbrokig skogslönn
Betula utilis, himalayabjörk
Cercidiphyllum japonicum, katsura

Buskskikt (lignoser, större perenner)

Actea simplex, höstsilverax
Potentilla fruticosa, tok (vit sort)
Symphoricarpos $\times$ *chenaultii* 'Hancock', hybridsnöbär
Sorbus koehneana, pärlrönn
Taxus $\times$ *media*, hybrididegran
Viburnum $\times$ *juddi*, vårolvon

Fältskikt (marktäckare)

Mjuk form

Asarum europaeum, hasselört
Epimedium $\times$ *youngianum* 'Niveum', vit sockblomma
Viola odorata, luktviol

Spetsig form

Matteuccia struthiopteris, strutbräken
Omphalodes verna 'alba', ormöga
Tiarella cordifolia, spetsmossa

Stjärnform

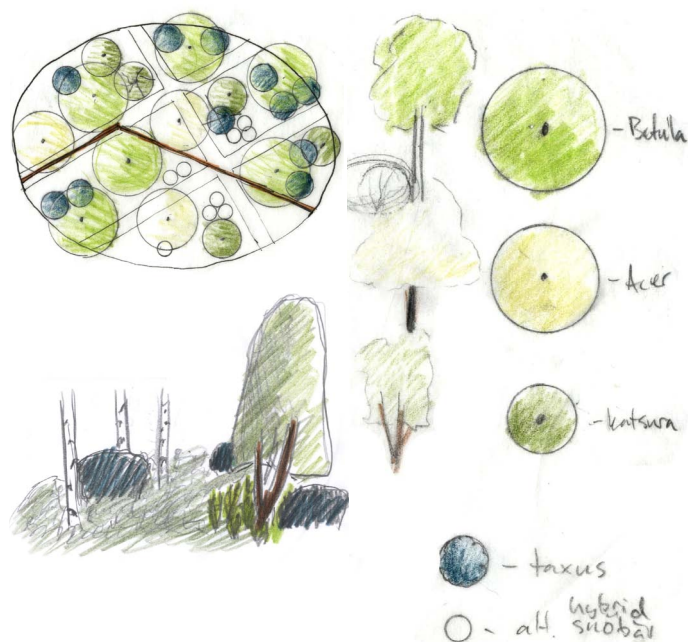
Cornus canadensis, hönsbär
Galium odoratum, myskmadra
Pachysandra terminalis, skuggröna

Valda arter

Jag valde att bara använda mig av en art till trädskiktet där björkens vita stammar var de som var mest utmärkande för ljushetskontrasten. Av växtmaterialet till busk- och fältskiktet valde jag de arter som var mest formstarka och utgjorde den tydligaste ljushetskontrasten

Perenner

Epimedium $\times$ *youngianum* 'Niveum', vit sockblomma
Omphalodes verna 'alba', ormöga
Tiarella cordifolia, spetsmossa
Pachysandra terminalis, skuggröna
Viola odorata, luktviol

Figur 62. Plan med teckenförklaring och perspektivskiss över det först tänkta växtmaterialet.

Skissen (fig. 62) visar det första förslaget med tre olika arter till trädskikt. En vitbrokig sort av skogslönn skulle tillföra ljusa inslag och katsura skulle skapa ytterligare ett skikt mellan träd och buskar.

Jag valde till slut att bara använda mig av en och samma art till trädskiktet för att hålla gestaltningen mer strikt och sparsmakad och för att skapa tydligare höjdskillnader.

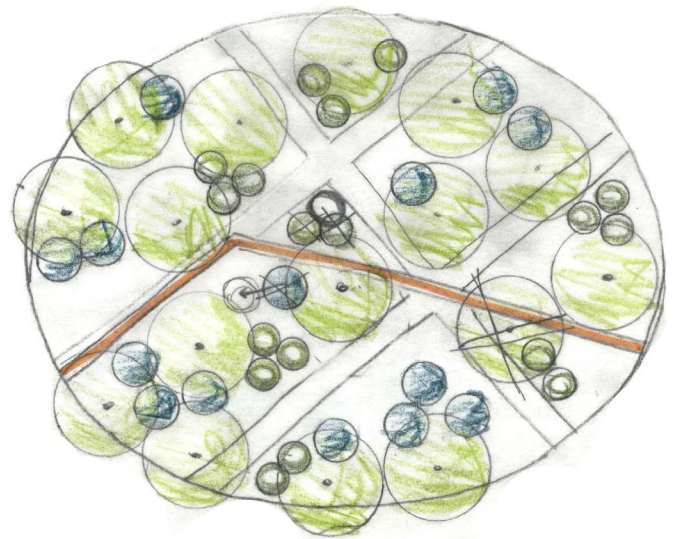
Lignoser

Betula utilis, himalayabjörk
Symphoricarpos $\times$ *chenaultii* 'Hancock', hybridsnöbär
Taxus $\times$ *media*, hybrididegran

Källor till växtlistor:

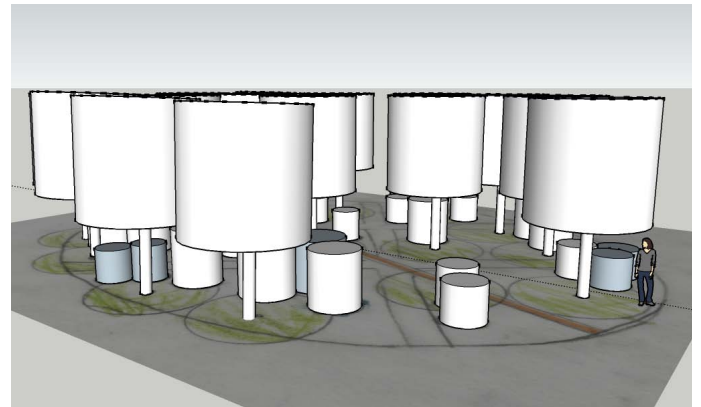
Blommor och buskar (2008), Bosch-Willebrand (1977), Palmstierna (1999), SKUD.

När växtmaterialet var bestämt gjorde jag ett första förslag till var träd och buskar skulle placeras (fig. 63). Idegransbuskarna är strategiskt placerade vid björkarna. Den mörkgröna färgen hos idegran mot de vita björkstammarna förtydligar den ljushetskontrast jag ville åstadkomma.

Figur 63. Första plan på planeringsförslag.

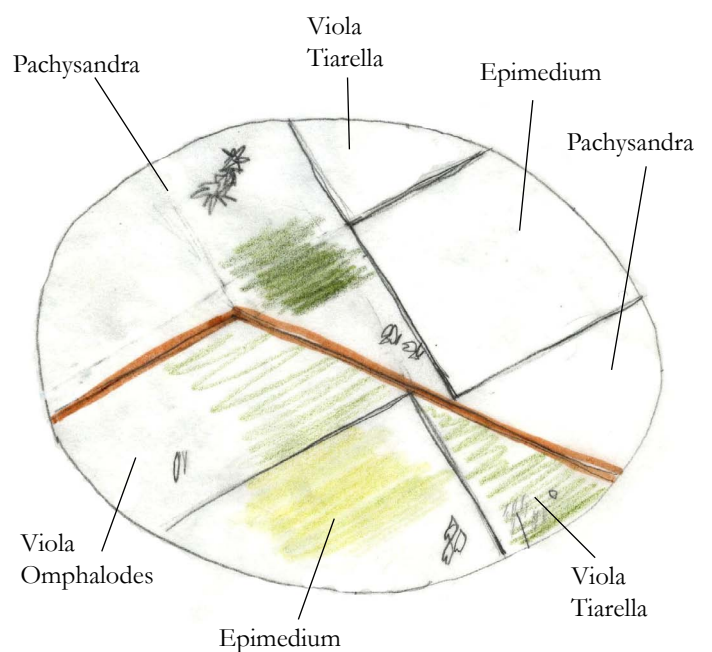
Jag ritade upp skissförslaget i SketchUp för att visa en 3D-modell av förslaget. Efter att ha testat det i modell insåg jag att antalet träd och buskar var för stort. Det blev för trångt vid spången. Därför togs några träd och buskar bort.

Figur 64. Modell över woodland i SketchUp.

Marktäckarna delades in i stora fält efter de siktlinjernas mönster i grundmallen (fig. 65).

Alla fält innehåller endast en art av marktäckare förutom tre stycken där doftviol är samplanterad med spetsmossa och ormöga.

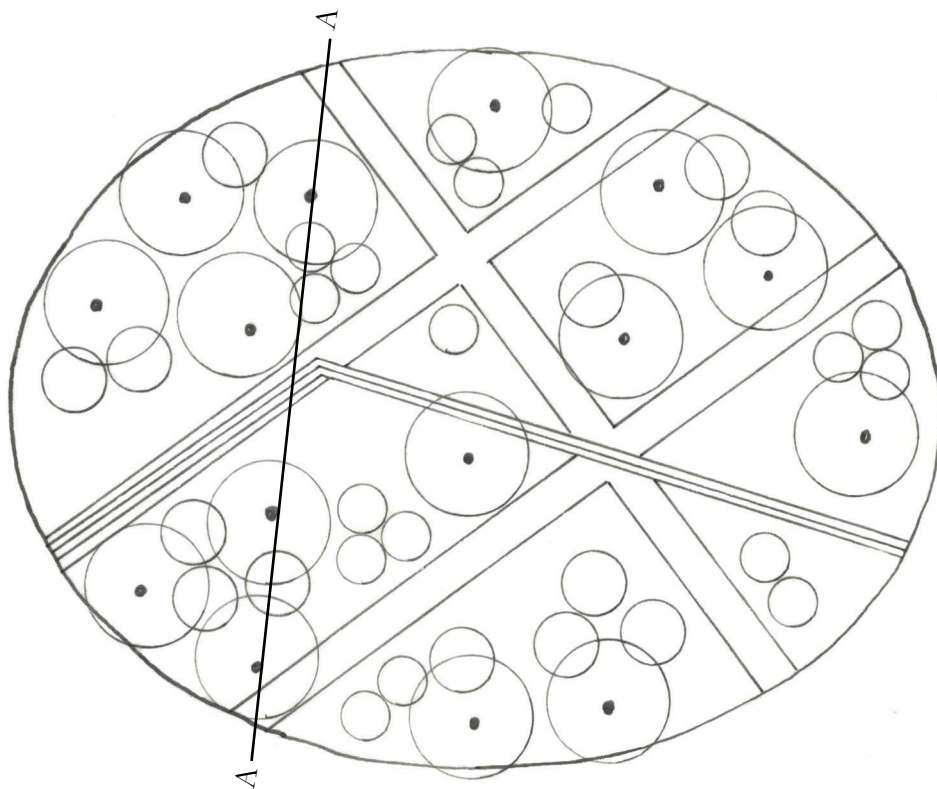
Figur 65. Plan där marktäckare är indelade i olika områden.

Jag har valt att skissa på en gestaltning av ett woodland som innehåller enkla och strikta former där det arkitektoniska står i skarp kontrast till den naturliga lunden. Det enkla och sparsmakade förtydligar dessutom de formfasta element som gestaltningen innehåller. Woodlandet har ett fältskikt som utgörs av olika marktäckare, ett buskskikt som utgörs av två sorters buskar och ett trädskikt som uteslutande består av björkar. Dessa tre skikt har tydliga höjdskillnader vilket ger ett enkelt men raffinerat uttryck. Dessutom skapas en tydlig formkontrast mellan högt och lågt.

Träden och buskarna är oregelbundet utplacerade vilket ger woodlandet en skogskaraktär. Buskskiktet består av formklippt idegran och hybridsnöbär. Snöbäret har ett naturligt runt och kompakt växtsätt.

Spången och siktlinjer skär igenom woodlandet för att förtydliga strikta linjer i det skogslika landskapet. Spången och siktlinjerna skapar tillsammans en enhetlig struktur som tydligt bildar den kontrast som ska åstadkommas mot det naturliga. För att åstadkomma siktlinjer har jag uteslutit träd och buskar på minst en meters bredd utifrån linjerna.

Figur 66. Illustrationsplan med siktlinjer.
Skala 1:200.

Figur 67. Snitt A-A skala 1:200.

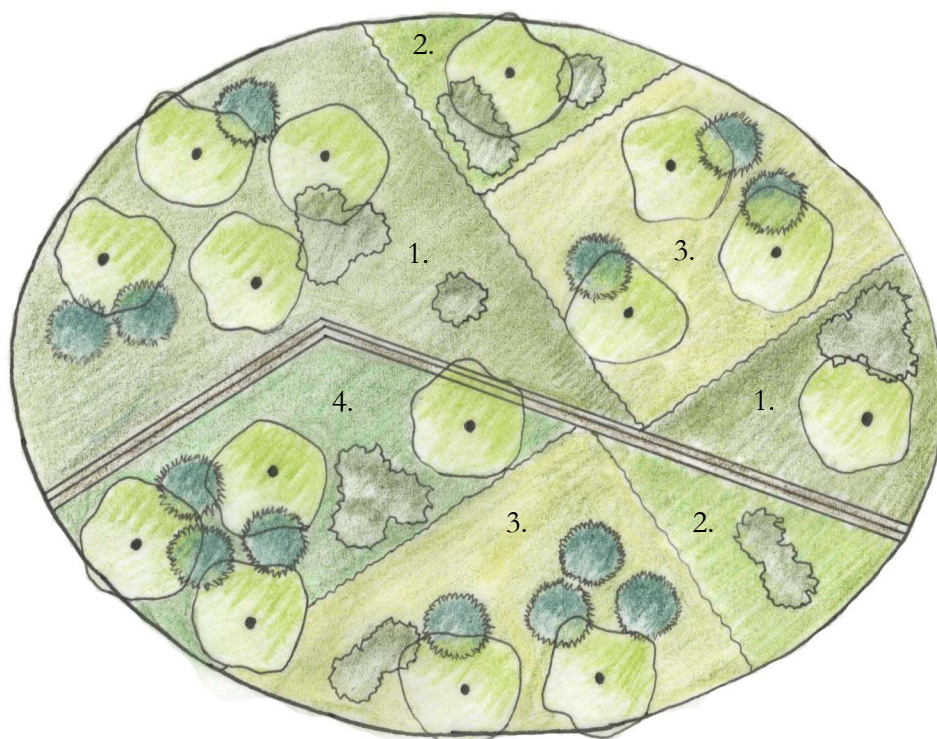

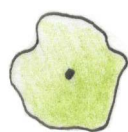
De olika marktäckarna är indelade i fält med raka och tydliga gränser för att bidra till det arkitektoniska mönstret. Alla marktäckare har formstarka blad. Sockblomma och doftviol har en rund och mjuk form medan spetsmössa och ormöga har en spetsig form. Skuggröna har en tydlig stjärnform på sina blad. Där dessa marktäckare möter varandra bildas en formkontrast. Samma slags formkontrast bildas även av björkens raka stammar och buskarnas runda former.

Färgschemat är sparsmakat och går endast i olika gröna nyanser och vitt. Avseendet är ju att åstadkomma en ljushetskontrast. För att förstärka kontrasten är de mycket mörkt gröna idegransbuskarna placerade intill med björkarnas vita stammar. Marktäckarna blommar i vitt, undantaget doftviolen som ger ett vårflor i blått. På höstkanten får hybridsnöbären vita bär som kan sitta kvar ända in på vintern.

Figur 68. Illustrationsplan.
Skala 1:200.

Teckenförklaring/Växtlista

Betula utilis, himalayabjörk

Taxus x media, hybrididegran

Symphoricarpos x chenaultii 'Hancock', hybridsnöbär

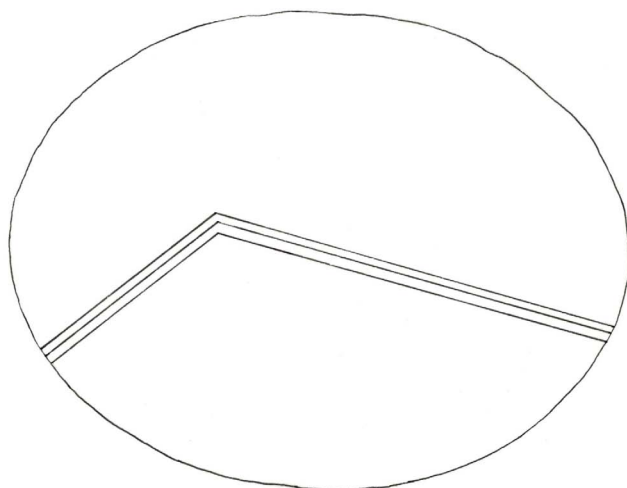
Marktäckare

1. *Pachysandra terminalis*, skuggröna
2. *Tiarella cordifolia*, spetsmössa
Viola odorata, luktvviol
3. *Epimedium x youngianum* 'Niveum', vit sockblomma
4. *Omphalodes verna* 'alba', ormöga
Viola odorata, luktvviol

3.2.3 Skissförslag 3: Soligt och torrt

Förutsättningar

Förslaget till denna växtkomposition är tänkt för ett område i en trädgård där jordlagret är tunt. Platsen är dessutom öppen med söderläge och utsatt för sol större delen av dagen. Ett sådant område är en optimal grund för t.ex. ett stenparti. Detta skissförslag är dock inget stenparti men ståndorten som råder är torr med relativt mager jord. Läget är exponerat för sol hela dagen. Ytan är 12 m lång och drygt 9 m bred.

Figur 69. Tom plan för skissförslag 3.

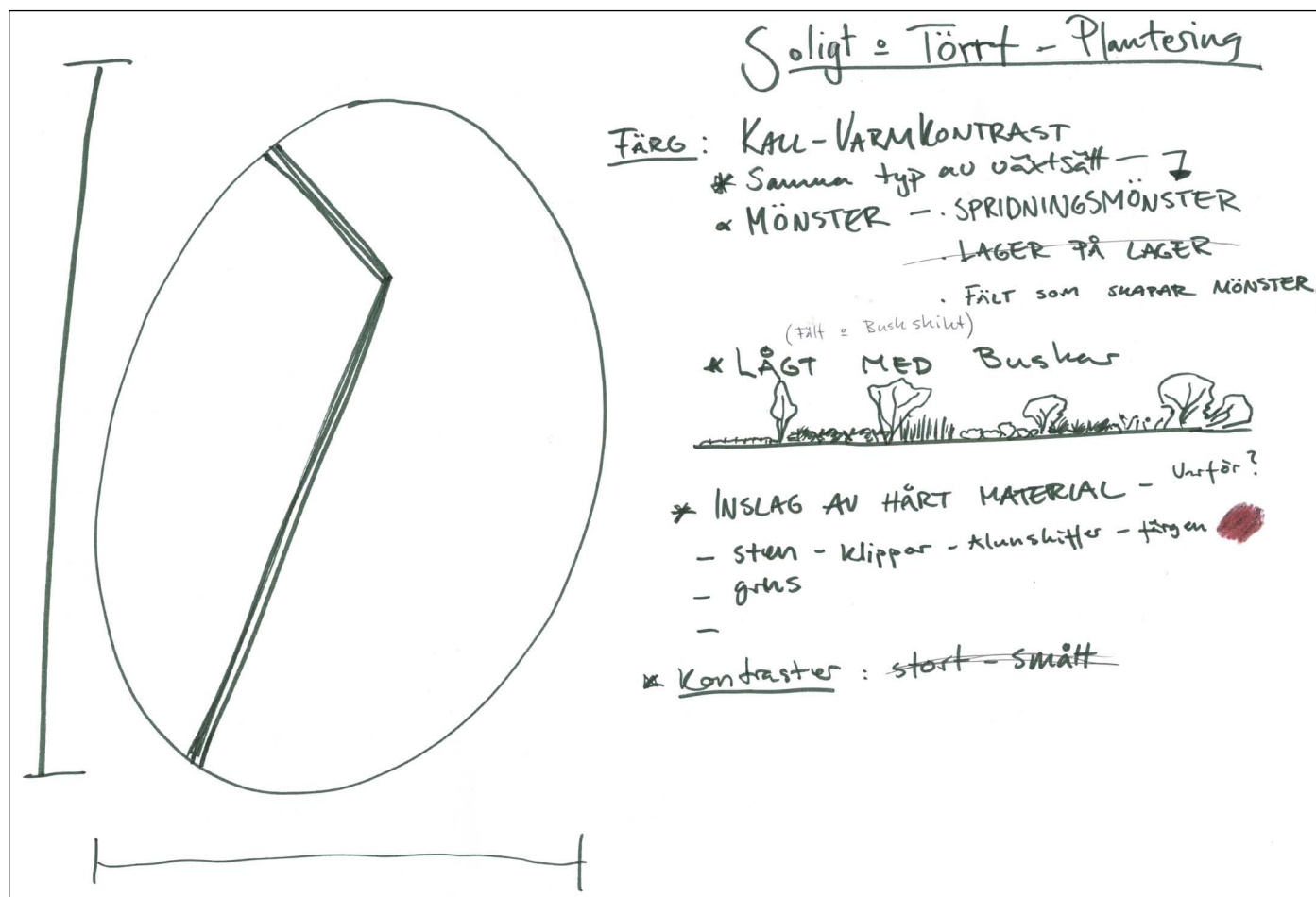

Fig. 70. Mindmap till skissförslag 3, som förklaras på sid. 45.

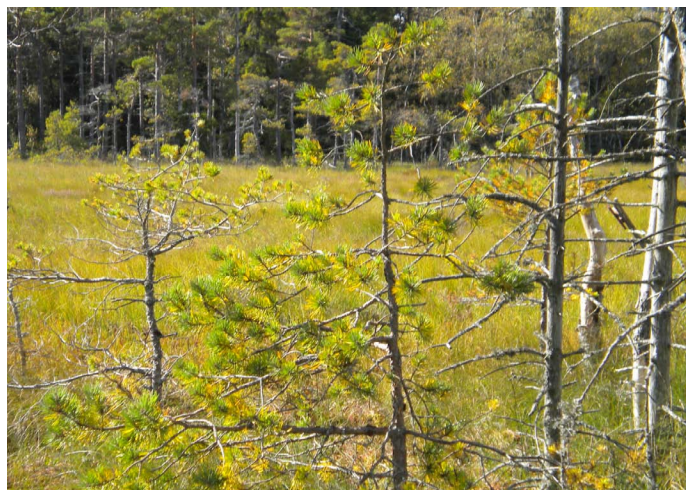

Inspiration – färg- och formval

Här presenteras de delar av myrens färger och former som ligger till grund för det slutliga skissförslaget.

Plats på myren

Vissa delar på myren har endast fält- och buskskikt. Buskskiktet kan bestå av små martallar som bilden visar (fig. 71). Höjden och dynamik i skissförslaget har inspirerats från dessa delar.

Figur 71. Martallar på Blängsmossen.

Färg

Kall-varmkontrast (fig. 72). (se s. 63)

Figur 72. Färgschema som illustrerar kall-varmkontrast.

Figur 73. Inspirationsbild till färgschema.

Form – Mönster

Vitmossans spridningsmönster (fig. 74).

Figur 74. Purpurfärgad vitmossa (*Sphagnum* sp.).

Växtsätt

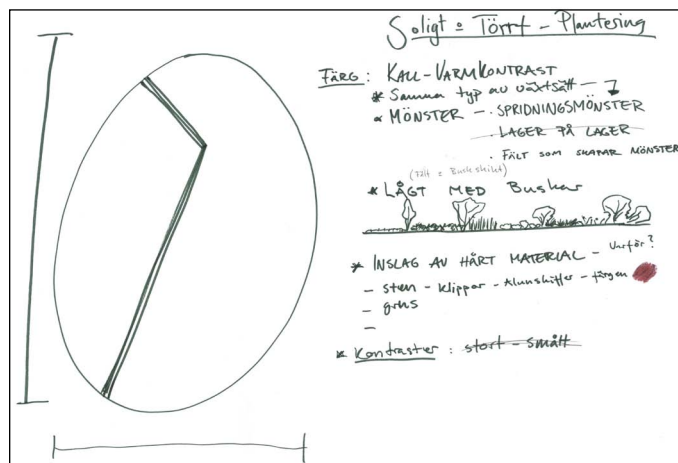
Fältbildande i jämna stråk (fig. 75).

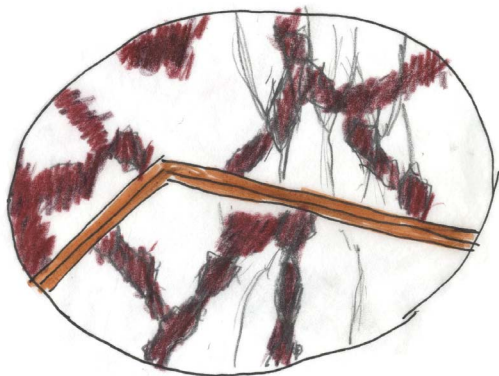
Figur 75. Vitag (*Rhynchospora alba*) bildar ljusgröna fält.

Anteckningar från mindmap:

- Full sol.
- Torrt.
- Färg: kall-varmkontrast.
- Muster: inspiration från spridningsmönster, fält som skapar mönster.
- Inslag av hårt material eller växtmaterial som har samma färg som den purpurfärgade vitmossan.
- Fältdbildande växtsätt.
- Buskskikt och låga perenner.

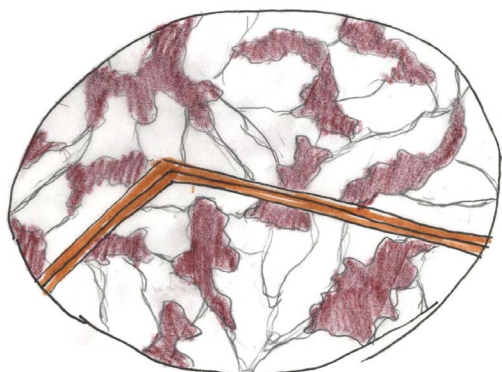
Figur 76. Mindmap till soligt och torr plantering.

Figur 77. Plan med mörkröda fält med sten eller grus.

Figur 78. Den purpurfärgade vitmossans spridningsmönster. Skiss från mindre uppmättningsområde som anges som ruta 1 i fig. 16.

Figur 79. Plan som visar fält med kaukasiskt fetblad (*Sedum spurium*).

På myren bildar purpurfärgad vitmossa en mörk botten. Det ville jag efterlikna i förslaget genom att använda mig av ett material med samma mörka purpur färg. Materialet skulle placeras ut på ett sätt som binder ihop planteringen. De jag först tänkt använda mig av var en rödfärgad sten eller grus. Det var svårt att rita ut fälten på ett naturligt sätt. I fig. 77 visas det första försöket.

Till slut tog jag till skissen på vitmossans spridningsmönster från en av de små uppmättningsområdena (fig. 78). Planteringsplanen lades ovanpå skissen och kalkerades av. På så sätt efterliknas vitmossans spridningsmönster den i planteringen (fig 79).

För att det de mörka fälten skulle få ett organiskt spridningsmönster även i en tänkt verklighet valde jag att använda ett levande material av marktäckande kaukasiskt fetblad (*Sedum spurium*) isället för ett hårt.

Vikarierande arter

Jag gjorde listor över växter som skulle kunna representera de olika färgerna.

Varm färg

Achillea millefolium 'Paprika', rölleka
Echinacea 'Art's Pride', (orange)
Eremurus x isabellinus 'Cleopatra', hybridstäpplilja
Hemerocallis fulva, brunröd daglilja
Hylotelephium telephium, kärleksört
Knautia macedonica, grekisk vädd
Papaver alpinum, alpvallmo
Potentilla atrosanguinea, blodfingerört
Potentilla nepalensis, indisk fingerört
Pulsatilla vulgaris 'Röde Klokke', backsippa
Sedum spurium 'Fuldaglut', kaukasiskt fetblad
Sesleria nitida, glasälvväxing

Kall färg

Anaphalis margaritacea, pärleternell
Antennaria dioica, kattfot
Artemisia absinthium, malört
Artemisia schmidtiana, krypmalört
Baptisia australis, färgvåppling
Clinopodium nepeta, stenkyndel

Valda arter

Jag valde de växter vars färg var mest överensstämmande med färgerna i färgschemat (fig. 72) och den buske som var vintergrön.

Perenner

Achillea millefolium 'Paprika', rölleka
Anaphalis margaritacea, pärleternell
Antennaria dioica, kattfot
Artemisia absinthium, malört
Artemisia schmidtiana, krypmalört
Crambe maritima, strandkål
Dianthus knappii, svavelnejlika
Eremurus x isabellinus 'Cleopatra', hybridstäpplilja
Festuca glauca, blåsvingel
Hemerocallis fulva, brunröd daglilja
Iris barbata nana, dvärgiris (gul sort)
Knautia macedonica, grekisk vädd
Papaver alpinum, alpvallmo
Potentilla atrosanguinea, blodfingerört
Rhodiola rosea, rosenrot
Sedum spurium 'Fuldaglut', kaukasiskt fetblad
Sempervivum soboliferum, hammarbytaklök
Sesleria nitida, glasälvväxing

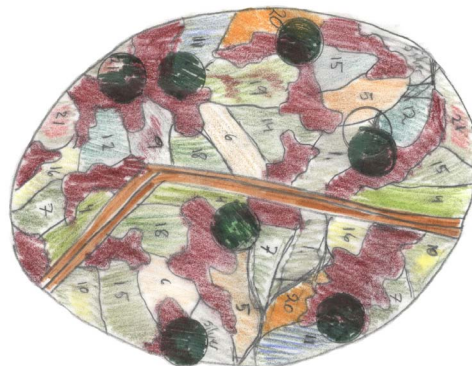
Cerastium tomentosum, silverarv
Crambe maritima, strandkål
Dianthus knappii, svavelnejlika
Festuca glauca, blåsvingel
Leontopodium nivale ssp. alpinum, edelweiss
Iris barbata nana, dvärgiris (gul sort)
Rhodiola rosea, rosenrot
Salvia officinalis, kryddsalmia
Sempervivum soboliferum, hammarbytaklök
Stachys byzantina, lammöron
Verbascum bombyciferum, silverkungsljus

Buskar

Berberis julianae, långbladig berberis
Berberis koreana, koreansk berberis
Berberis thunbergii, häckberberis
Diervilla lonicera, getris
Elaeagnus angustifolia, smalbladig silverbuske
Pinus mugo ssp. uncinata 'Gluss', fransk bergtall

Buskar

Berberis julianae, långbladig berberis

Figur 80. Planskiss med det valda växtmaterialets färger.

Källor till växtlistor:

Blommor och buskar (2008), Hansson (2008), Oudolf (2002), Palmstierna (1999), Wallin (2011), SKUD

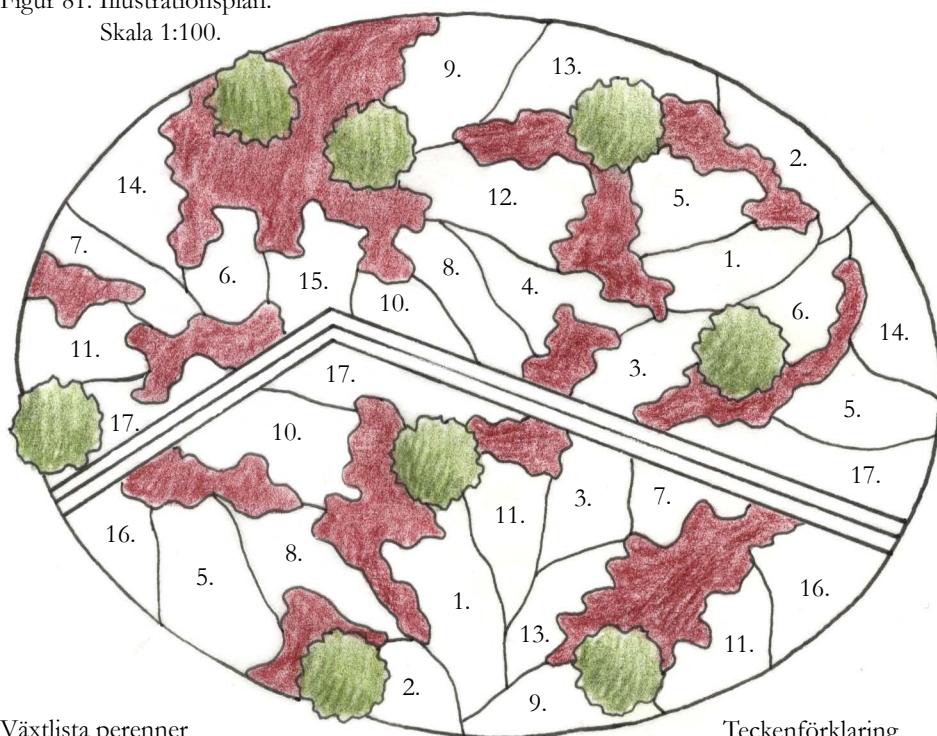
Färgtemat står i fokus i växtkompositionen. Färgerna bildar en kall-varmkontrast där de nästan strikt följer det tillhörande färgschemat (se fig. 72, s. 44). Planteringen växtmaterial är samtliga perenner vilka har ett höjdspann mellan 10 till 130 cm, där fält av höga arter blandas med låga. Det skapar en känsla av djup i planteringen. Utplanteringsformen är i sjok eller ”drifts”. Mönstret är hämtat från naturen och anses därför vara ett mer naturligt sätt att plantera växter på, även om de sällan växer i sådana tydliga sjok i naturen (Dunett 2004, s. 247). Min inspiration till att plantera i sjok kommer från myren där många starrarter och andra halvgräs bildar fält som smälter in i varandra. Spångens raka linje bildar även här en formkontrast till planteringen naturlika och yviga utformning.

Hela planteringen hålls samman av ytor med kaukasiskt fetblad (*Sedum spurium*). Dess färg är i likhet med vitmossans mörkt purpur. Fälten är utplacerade så att de efterliknar vitmossans spridningsmönster, detta för att ge ett liknande och realistiskt utbredningssätt.

För att planteringen ska få en stomme vintertid finns ett buskskikt med berberis. Arten är vintergrön och har en höjd på 1,5 m.

Vissa delar på myren består bara av ett fältskikt med mossa och starr, och ett skikt med ris eller små buskar. Detta speglas i växtkompositionen då den bara innehåller ett fältskikt med örtartade perenner och ett buskskikt.

Figur 81. Illustrationsplan.
Skala 1:100.

Växtlista perenner

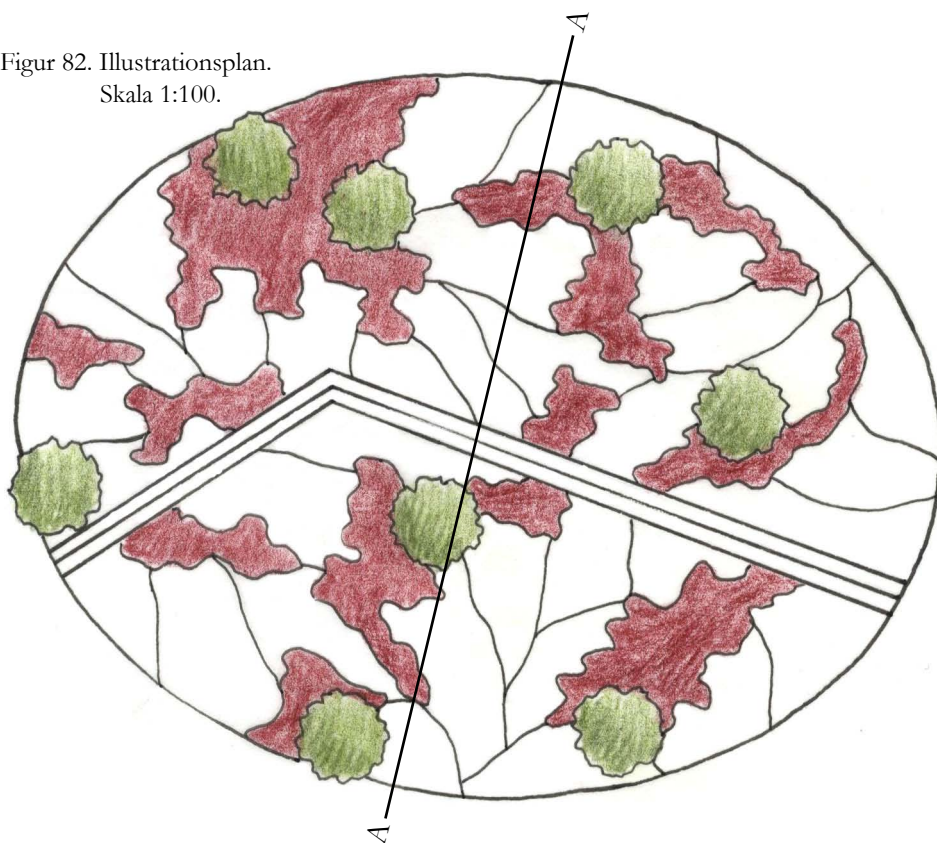
1. *Achillea millefolium* 'Paprika', rölleka
2. *Anaphalis margaritacea*, pärlaternell
3. *Antennaria dioica*, kattfot
4. *Artemisia absinthium*, malört
5. *Artemisia schmidtiana*, krypmalört
6. *Crambe maritima*, strandkål
7. *Dianthus knappii*, svavelnejlika
8. *Eremurus x isabellinus* 'Cleopatra', hybridstäpplilja
9. *Festuca glauca*, blåsvingel
10. *Hemerocallis fulva*, brunröd daglilja
11. *Iris barbata nana*, dvärgiris (gul sort)
12. *Knautia macedonica*, grekisk vädd
13. *Papaver alpinum*, alpvallmo
14. *Potentilla atrosanguinea*, blodfingerört
15. *Rhodiola rosea*, rosenrot
16. *Sempervivum soboliferum*, hammarbytaklök
17. *Sesleria nitida*, glasälväxing

Teckenförklaring

Figur 82. Illustrationsplan.
Skala 1:100.

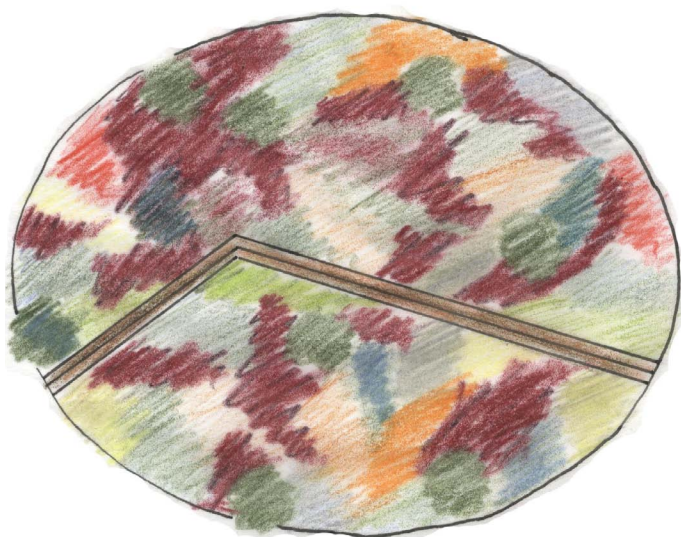
Teckenförklaring

- *Berberis julianae*,
långbladig berberis
- *Sedum spurium* 'Fuldaglut',
kaukasiskt fetblad

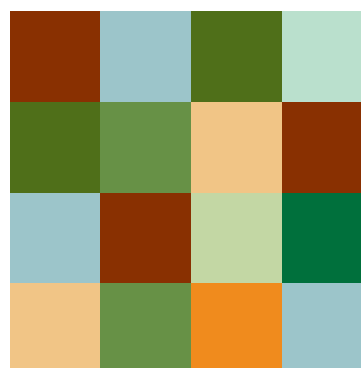
Figur 83. Snitt A-A skala 1:50.

Figur 84. Illustrationsplan med färger.

Figur 85. Tillhörande färgschema.

4. Diskussion och slutsatser

Syftet att kategorisera färger och former har inneburit att ta fram ett underlag som prövats mot i första hand Johannes Ittens färglära. Underlaget kan betraktas som de redskap jag använt mig av i gestaltungs- och kompositionsprocessen.

De utmärkande dragen i biotopens (fattigkärret) estetiska utseende har dokumenterats med fotografier, text, färgregistreringar, och formkategorier. Dessa har samlats i en färg- och formkatalog. Det var ur denna jag hämtade mina idéer till de tre skissförslagen. Arbetsättet, att försöka reda ut vad som kunde vara användbara redskap i en gestaltning med naturen som inspiration, underlättades.

Ur färg- och formkatalogen valde jag form- och färgkombinationer som jag upplevde stämde med mina intryck av biotopens stämning och karaktär. Kombinationerna byggde på kontraster. Både färg- och formkontraster, som begrepp, och till innehåll hämtade jag ur Johannes Ittens färglära (Itten 1971, Itten 1975, s. 10-11)

För att kunna förmedla en plats stämning fordras tid till att känna in platsens atmosfär och en förmåga att i bild och ord beskriva det man upplevt. Att fånga en stämning är något som är subjektivt, något som sker i individen. Den subjektiva upplevelsen tillför en dimension utöver den faktiska. Samtidigt är det viktigt att vara en iakttagare som tar ett steg tillbaka för att undersöka platsens estetiska egenskaper. Det har jag gjort genom att registrera växter, färger och former på myrens mindre delar. I det lilla, i detaljen ser man också det större sammanhanget. Avsikten var att skapa en liknande stämning i växtkompositionerna och i gestaltningen som myren förmedlar.

4.1 Fältstudien

Min utgångspunkt i arbetet var Blängsmossen där jag påbörjade arbetsgången med fältstudier. Jag var mycket motiverad att börja ett projekt på en sådan vacker plats. Tillfredsställelsen att undersöka och nästan dissekera en plats på det sättet var stor. Jag noterade att ju mer jag studerade platsen desto mer intressanta former och kontraster upptäckte jag. Nu, i efterhand tänker jag mig hur mycket spännande detaljer man missar av att bara passera en plats och konstatera att den är vacker. Jag har varit noggrann med att undersöka detaljer såväl som biotopens helhet. Att känna in myrens atmosfär och observera

den på avstånd har varit lika viktigt som att dyka ner i bottenskiktet och upptäcka dess små mikrolandskap.

Det jag bland annat undersökte på Blängsmossen var hur vissa arters spridningsmönster såg ut. Jag undersökte däremot inte hur dessa spridningsmönster har uppstått, alltså hur växterna konkurrerade med varandra och hur de spred sig. Det var en av arbetets avgränsningar och det skulle heller inte ha rymts inom tidsramen, men är något som väckt mitt intresse och som jag skulle vilja undersöka vidare.

Dokumentationen av spridningsmönster hjälpte mig till planeringen med kaukasiskt fetblad (*Sedum spurium*) i skissförslag 3. I det förslaget har jag förstorat upp en teckning vitmossans spridningsmönster för att få ett naturligt organiskt mönster på hur sedumfälten skulle placeras ut. För att överföra ett spridningsmönster från natur till hortikultur i motsvarande skala är det troligen svårt att inte använda sig av vetenskapen om spridningssätt och konkurrens. Det gäller speciellt om planteringen ska ha en god hållbarhet och rimlig skötselnivå.

Det har varit svårt att inte fokusera på områden som berör växtsamhällen, succession och skötsel, i gestaltningsprocessens alla delar. Eftersom det är så intressant Även om intentionen var att endast transformera myrens estetiska värden i en plantering och inte att skissa på en biotopplantering med samma typ av ståndort som myren har. Dessa områden är ändå så pass fundamentala. Tidigare erfarenhet av hur ett växtmaterial fungerar i en plantering finns alltid med vid planerandet och skissandet även om inte fokus ligger på det.

4.2 Sortering och bearbetning av dokumentationsmaterialet

Alla moment i denna undersökning har varit intressanta och givande, även det tidskrävande arbetet med att sortera allt bild- och skissmaterial från Blängsmossen. Att gå igenom alla foton resulterade i nya upptäckter sådant jag inte registrerat under fältstudien. T.ex. upptäckte jag sambandet mellan glasbjörkens vågräta, liksom streckformade mönster med det på sjöfräken, och komplementkontrasten på en liten yta med hjortronblad, ljung och purpurfärgad vitmossa. Dessa värdefulla upptäckter kunde läggas till i färg- och formkatalogerna.

Det jag funderade mycket över var upplägget för färg- och formkatalogerna. För det första var det oklart om jag skulle presentera alla typer av färger, former, kontraster o.s.v. som jag upptäckt eller bara presentera ett fåtal, de som var vanligast. Alternativet var att jag skulle lägga till ytterligare ett kapitel till katalogerna där den vanligaste färgkombinationen, formen o.s.v. presenterades och senare användas som kombination i de olika gestaltningarna. Jag valde att ta med alla intressanta delar eftersom myren har många olika typer av t.ex. former och det är kombinationen av dem som karaktäriserar biotopen.

4.3 Skissprocess och dess presentation

Mitt fokus och infallsvinkel i detta arbete har varit att visa hur man kan överföra en biotops utseende till en växtkomposition eller gestaltning utan att överföra själva biotopen med dess ståndort och växtsamhälle. Jag har velat överföra det som är intressant och vackert och försökt visa på *hur* man kan låta sig inspireras av naturen.

Att framställa ett skissförslag till en plantering som ska framhäva essensen av myren utan anknytning till ståndort och växtsamhälle har varit komplicerat. Myren består av många delar, både som växtsamhälle och i myrens uttryck och dynamik. Jag avgränsade mig till att samla allt material från uppmättningsområdet, men det gick inte att undvika myrens vidder och skogen runtom. Att jag samlat intryck, information och inspiration från både det fattigkärrsområde, där jag gjort växtinventeringen och färg- och formstudien, och dessutom från myren i dess helhet har varit nödvändig för att kunna förmedla upplevelsen och känslan av denna plats.

Det var överraskande hur pass mycket dokumentationsmaterial jag fick ut av fältstudien. Jag har inte kunnat använda mig av allt material till gestaltningarna utan det fick bli ett urval. När jag hade valt de färger, former och andra egenskaper ur katalogerna som jag ansåg värdefulla för gestaltningarna kontrollerade jag att jag valt de former och färger som jag upplevt mest typiska för myren.

Det är också svårt att avgöra hur pass tydligt jag förmedlat dessa kopplingar i skissförslagen. Det är svårt att veta vilken detaljnivå som skissförslagen ska ha för att läsaren ska förstå.

4.4 Tankar kring formbegrepp

Något jag tampats med en del är att kunna sätta ord på det som är snyggt, vackert, spännande, intressant och kunna förklara vad som gett dessa intryck, vad det varit i växternas spridningsmönster, färger och former och myrens hela stämning som fått mig att se det vackra, det spännande. Det har varit oklart för mig vilka begrepp som är användbara i dessa sammanhang. Jag har märkt att dessa formbegrepp används på olika sätt. Ett exempel är orden textur och struktur. Vad är vad och hur kan dessa begrepp användas? I en stor del av den trädgårdsdesignlitteratur som finns används olika formbegrepp men det är inte tydligt vad som avses. I estetiska sammanhang med trädgård hamnar förklarande form- och färgtermer i skymundan. Trots att trädgårdsgestaltning innehåller – förutom växter – både form och färg. Detta är något jag reflekterat över i mitt arbete och jag har försökt förklara de begrepp som jag upplevt som oklara.

4.5 Metoderna i arbetet

Det är betydligt lättare att utföra något en andra gång, med den erfarenhet och kunskap man samlat på sig vid första försöket. Jag hade tänkt att jag skulle besöka myren högst två gånger för min fältstudie. Allt tog mycket längre tid än vad jag beräknat. Skulle jag utföra fältstudien en gång till skulle jag vara bättre förberedd och lägga upp det på ett mer strukturerat sätt för att arbeta mer effektivt.

Det hade varit en fördel om jag börjat läsa in mig på myren innan jag började min uppmätning. Då hade jag haft lättare att identifiera myrens olika delar. Samtidigt var det också en fördel att jag inte visste så mycket om myren när jag väl satt där och kände in platsen. Det är rätt fascinerande att upptäcka varför och vad det är som gör att man upplever en plats på ett visst sätt.

Första dagen när jag mätte upp området på fattigkärrsdelen borde jag ha börjat med att sätta upp märkbanden varpå jag sedan skulle ha fotograferat systematiskt. Då hade jag varit säker på att jag rutat in hela området och hade lättare kunnat stega in träd och annat växtmaterial.

När jag i efterhand gick igenom bildmaterialet insåg jag att vissa arter inte kommit med alls och på vissa foton var inte växterna tillräckligt illustrativa. Jag skulle ha varit noggrann med att dokumentera varje art var för sig, med både foto, skiss och några kommentarer. På samma sätt som jag var noggrann med att registrera

arternas färger. Kommentarererna skulle ha innefattat växtsätt, karaktär, form och textur. Det hade varit ett mer systematiskt sätt att undersöka och skulle ha underlättat mitt sorteringsarbete.

4.6 Växtkompositionerna och gestaltningens yttre form

När jag ritade upp ovalen använde jag mig av två brännpunkter. Att använda geometriska former för att rita upp en yttre form till en planteringsplan är effektivt och till stor hjälp. Dessutom kan man utgå från och använda sig av de linjer eller punkter som bygger formens yttre gränser för att skapa planteringsens inre form. Precis som jag gjorde för att skapa gången i planteringsytorna.

Mitt sätt använda vikarierande arter, indelades in i olika grupper efter exempelvis färg, form, textur, växtsätt och höjd, var väldigt smidigt och strukturerat. Det innebar att jag fick en bättre överblick på växtmaterialet och där listorna fungerar som ett bibliotek som man sedan kan plocka ur.

För att få en mer allmängiltig uppfattning om olika formbegrepps betydelse och hur formspråk uppfattas i natur och trädgård, hade det varit bra att genomföra en workshop. Upplägget skulle exempelvis kunna gå till så att tre till fyra personer från trädgårdsutbildningen diskuterar kring de ord jag använt mig av i arbetet, vad de betyder och förmedlar. Även sådana begrepp som formspråk och yttre och inre form är intressanta att diskutera.

4.7 Utvidgning av arbetet

Egna skisser på varje art hade förtydligat växternas former, karaktär och växtsätt. Jag tror att det skulle ha tillfört mycket till formkatalogen. Både växternas yttre och inre form hade kunnat ges en tydligare bild. Jag hade även velat visa på en förklarande abstrakt skiss till varje formkontrast i katalogen. Jag tror det hade kompletterat bilderna och förklarat kontrasten bättre. Det rymdes inte inom tidsramen för arbetet.

Vid en eventuell utvidgad undersökning skulle jag lägga in ytterligare ett kapitel i arbetet. I det skulle olika förslag presenteras tillsammans med uppgifter om vad som kan vara bra att tänka på när man använder naturen som förebild i planeringen av en trädgård. Hur man bäst kan planera för att utnyttja trädgårdens olika delar med dess ståndort, vad man

kan tänka på när man ritat på planteringar så de får ett ”naturlikt” uttryck när det gäller planteringsmönster och växtmaterialets växtsätt och karaktär. Kapitlet skulle även beröra biotopplanteringar, konkurrens och växtsamhällen.

5. Sammanfattning

Arbetet har i huvudsak bestått av tre delar:

1. Fältarbete.
2. Sammanställning och kategorisering av växter, färger och former.
3. Skiss- och gestaltningsarbete.

Jag har velat visa att naturen en viktig inspirationskälla till växtkomposition och trädgårdsgestaltning. Några av de landskapsarkitekter och trädgårdsdesigners som arbetar med den vilda naturen som utgångspunkt i sitt gestaltande och som jag inspirerats av är Ulf Nordfjell, Piet Oudolf och Peter Gaunitz. Under utbildningen kom jag i kontakt med ett arbetssätt där naturen används som utgångspunkt vid växtkomposition. Detta arbetssättet var intressant och jag ville fördjupa mig i det.

Att finna nya idéer till växtkomposition eller trädgårdsgestaltning kan vara svårt. I detta arbete har jag utgått från en biotop till två växtkompositioner och en gestaltning av en del av en trädgård. Svårigheten i detta ligger i att kunna analysera och dokumentera en plats för att sedan överföra dess stämning och estetiska egenskaper till en hortikulturell miljö.

Syftet med arbetet har varit att visa att man kan använda biotopens färger och former som underlag för olika slag av växtkomposition och gestaltningar av växtmiljöer. Hur biotopens innehåll kan bearbetas, kategoriseras och överförs till en design som är applicerbar på en hortikulturell gestaltning och växtkomposition.

Ett andra syfte har varit att undersöka, dokumentera och beskriva den komplicerade arbetsprocessen från utgångspunkten (biotopen) till tre skissförslag.

För att nå dessa syften har jag utgått från frågeställningen:

1. Vad är utmärkande för biotopens/platsens estetiska utseende, dess färger, former och växtkaraktärer?
2. På vilket sätt kan mitt dokumentationsmaterial användas som redskap vid växtkomposition och vid en gestaltning av en hortikulturell miljö?
3. Hur översätter och bearbetar jag min upplevelse av biotopens estetiska utseende, med dess varierande formspråk och färgkombinationer, till en hortikulturell miljö med annan ståndort och andra förutsättningar?
4. Hur kan jag förmedla platsens stämning?

Jag har även ställt mig ett antal frågor i samband med arbetets metod:

- På vilket sätt ska jag undersöka och göra färganalyser?
- Hur ska jag undersöka form?
- Hur ska jag dokumentera växters och andra materials spridningsmönster?

Jag valde att utgå från myren som biotop och beskriver de utmärkande dragen i kapitel 2 som tar upp myrens utbredning och uppbyggnad, hur den verkar som biotop, hur den kan delas upp i mosse och kärr och vad den har för vegetation. För att undersöka biotopen närmare gjorde jag fältstudier på ett fattigkärr för att registrera intressanta färger och former som var tänkta att användas som färg- och formredskap vid växtkomposition och trädgårdsgestaltning.

Fältstudien har innefattat:

- Fotografering av växter och miljöer.
- Uppmätning av det aktuella området i skala.
- Karaktärsbeskrivningar av området i text och bild.
- Färgregistrering av växter med RHS Colour Chart (färgsticka), där varje växt registrerades med en eller flera färger.
- Artinventering.
- Formanalys där jag observerade och registrerade växternas former, växtsätt och texturer. Även de intressanta färg- och formkontraster liksom olika kombinationer registrerades och observerades.

Fältstudiens metoder och arbetsgång presenteras mer i detalj i kapitel 2.2. Här presenteras även vad som gjorde att jag valde myren och Blängsmossen som biotop/plats och hur jag upplevde platsens stämning.

Det insamlade materialet från färg- och formanalysen bearbetades, sorterades och systematiserades in i olika kategorier. Myrens färger har sorterats och sammanställts till ett färgschema efter de kontraster jag kommit fram till: kvantitetskontrast, komplementkontrast, ljushetskontrast och kall-varmkontrast. Myrens former sorterades in i kategorierna former, textur, växtsätt/växtkaraktär, mönster och kontraster. Studierna på mossen sorterades, bearbetades och sammanställdes till en färg- och formkatalog.

Olika delar ur färg- och formkatalogen har använts som verktyg och fungerat som underlag till skissförslagen: två växtkompositioner och gestaltning av ett woodland.

Eftersom ett syfte med arbetet var att visa och förmedla gestaltningsprocessen är de olika momenten beskrivna med bilder och skisser med tillhörande texter.

Skissförslag 1

Växtkomposition av en perennplantering i soligt till halvskuggigt läge. Det jag bland annat tog fasta på från färg- och formkatalogerna var ett växtmaterial som bygger kvantitetskontrast med samma färger som tillhörande färgschema innehåller. Med växtmaterialet har jag velat få fram en kontrast mellan transparent och opak. Jag tog ut ett urval av vikarierande arter som kunde uppfylla platsens förutsättningar och de färg- och formkrav jag ställt. De delades in i olika grupper efter färg- och formkrav. Ur dessa arter valde jag vilka som skulle kunna uppfylla kraven i perennplanteringen.

Skissförslag 2

Gestaltning av ett woodland. Förutsättningarna är viss fuktighet och halvskugga till skugga. I skissförslaget ville jag åstadkomma en ljushetskontrast och använda mig av ett formfast växtmaterial för att skapa tydliga formkontraster. Även en mjuk-hård kontrast skulle finnas med i gestaltningen. Här delade jag in de vikarierande arterna efter de olika växtskikten. Ur dem valde jag de slutliga arterna till skissförslaget.

Skissförslag 3

Växtkomposition för en plantering i soligt och torrt läge. Växtmaterialets färger följer strikt det färgschema som illustrerar en kall-varmkontrast. Växterna planteras i sjok, med inspiration från det fältbildande växtsättet som fanns på myren. Planteringen hålls samman av ytor med kaukasiskt fetblad (*Sedum*

spurium) och en långbladig berberis (*Berberis julianae*). Ytorna med kaukasiskt fetblad efterliknar vitmossans spridningsmönster så som den växte på myren. Till detta förslag delade jag in de vikarierande arterna i grupper som representerade kall eller varm färg. Efter det valde jag de växter vars färg var mest överensstämmande med färgerna i det tillhörande färgschemat.

För att kunna fånga biotopens estetiska egenskaper gjorde jag en färganalys och en formanalys på platsen. De mest utmärkande färgerna och formerna dokumenterades med fotografier, text, färgregistreringar och en indelning i formkategorier. Dokumentationsmaterialet sammanställdes i en färg- och formkatalog. I katalogerna har färger och former kategoriserats utefter Ittens kontrastteorier, så som han beskriver dem i *Design and form. The Basic Course at the Bauhaus* (Itten 1975, s. 10-11) och *Färg och färgupplevelse: subjektiva upplevelser och objektiva kunskaper som vägledning till konsten från 1971*. Detta har gett det underlag som fungerat som redskap till skissförslagen och som hjälpt mig under gestaltnings- och kompositionsprocessen. Ur katalogerna har jag valt de form- och färgkombinationer som representerade myrens utseende och karaktär under den tid som undersökningen pågick. För att kunna förmedla myrens stämning har jag även sett till myren i dess helhet och tagit till vara på myrens vidder och dynamik utanför uppmättningsområdet.

Under sorteringen och bearbetningen av dokumentationsmaterialet valde jag att ta med det alla färger och former i katalogerna eftersom det är kombinationerna av dem som karaktäriserar biotopen. Jag har insett att det var lika viktigt att studera biotopen på avstånd, i dess helhet, och känna in dess atmosfär som att studera den på nära håll- i detalj- för att kunna ge en rättvis bild av dess estetiska egenskaper, karaktär och stämning.

6. Bildförteckning

Fig. 5. Karta tagen från Länsstyrelsen i Västra Götalands hemsida. [2013-01-05]

Fig. 7 och 8. Flygfoton tagna från webbsidan Eniro.se. [2013-01-05]

Fig. 11. Foto taget av Karin Falk

Alla andra foton, bilder och skisser i arbetet är fotograferade och tecknade av författaren själv.

7. Käll- och litteraturförteckning

7.1 Tryckta källor och litteratur

- Andersson, Christel (2011) *Bladverkens färg och form – Färgschema som redskap vid undersökning av Lindplanteringen*. (högskoleexamen) Institutionen för kulturvård. Göteborgs Universitet.
- Arvidsson, Maria (2009). *Biotopgestaltning med förebilder från Västergötland – Hur gestaltar och överför man en naturbiotop till en urban miljö?* (kandidatexamen) Institutionen för kulturvård. Göteborgs Universitet.
- Bertilsson, Anders (2002). *Västergötlands flora*. Lund: SBT-förl.
- Blommor och buskar*. 5., [utök. och omarb.] uppl. (2008). Södra Sandby: Blommor och buskar förlag.
- Bosch-Willebrand, Ilge (1977). *Marktäckande växter: för lättskött trädgård*. Stockholm: LT.
- Dahl, Erik, Norén, Börje & Sjörs, Hugo (red.) (1971). *Biologi. 10, Ekologisk botanik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Dunnett, Nigel & Hitchmough, James (red.) (2004). *The dynamic landscape: design, ecology and management of naturalistic urban planting*. London: Spon Press.
- Fitter, Richard Sidney Richmond, Farrer, Ann & Fitter, Alastair (1985). *Gräs & halvgräs i Nordeuropa*. Stockholm: Bonnier fakta.
- Hallingbäck, Tomas & Holmåsén, Ingmar (1985). *Mossor: en fälthandbok*. 2., rev. och väsentligt utök. uppl. Stockholm: Interpublishing.
- Hansson, Marie (2010). *Gräs & bambu: våra trädgårdsväxter : [inspiration, skötsel, lexikon]*. [Ny utg.] Stockholm: Norstedt.
- Hansson, Marie & Hansson, Björn (2008). *Perenner: våra trädgårdsväxter : [inspiration, skötsel, lexikon]*. 2. uppl. Stockholm: Prisma.
- Hjort, Ingemar (2005). *Ekologi – för miljöns skull*, Kurutan, Ljubljana, Slovenien: Liber AB.
- Itten, Johannes (1975). *Design and form: the basic course at the Bauhaus*. Rev. ed. London: Thames and Hudson.
- Itten, Johannes (1971). *Färg och färgupplevelse: subjektiva upplevelser och objektiva kunskaper som vägledning till konsten*. Stockholm: Norstedt.
- Lorentzon, Kenneth (1989). *Woodland – en djungel i din trädgård. I: Perennboken med växtbeskrivningar*. Stockholm: LT.
- Mossberg, Bo & Stenberg, Lennart (2010). *Den nya nordiska floran*. Ny utg. Stockholm: Bonnier fakta.
- Nordfjell, Ulf (2008). *12 trädgårdar: [med Linnéträdgården från Chelsea Flower Show]*. 2. uppl. Stockholm: Prisma.
- Oudolf, Piet & Gerritsen, Henk (2002). *Drömplantor den nya generationen perenner*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Oudolf, Piet (2011). *Landscapes in Landscapes*. Random House Inc.

- Palmstierna, Inger & Johanson, Bertil K. (1999). *Träd & buskar i trädgården*. Västerås: Ica.
- Pollan, Michael (2000). *En andra natur: en trädgårdsodlares bildningsväg*. [Ny utg.] Stockholm: Pan.
- Selander, Sten (1987). *Det levande landskapet i Sverige. Supplement*. Göteborg: Bokskogen.
- Tonderski, Karin (red.) (2002). *Våtmarksboken: skapande och nyttjande av värdefulla våtmarker*. Göteborg: Vattenstrategiska forskningsprogrammet (VASTRA).
- Vitmossor i Norden: flora*. 5. uppl. (2010). Uppsala: Mossornas vänner.
- Wallin, Torsten (2011). *Sol eller skugga: torrt, fuktigt, blåsigt eller skyddat läge : trädgårdsplanering på växternas villkor*. 2. uppl. Stockholm: Norstedts.

7.2 Elektroniska källor

Länsstyrelsen Västra Götaland hemsida

Hämtad från: www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/lanets-naturreservat/skovde/blangsmossen/Pages/index.aspx [2012-12-17]

Länsstyrelsen Hallands Län hemsida

Hämtad från: www.lansstyrelsen.se/halland/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Pages/Myrskyddsplan.aspx [2013-01-04]

Naturvårdsverket, *Rapport Naturskyddsåtgärder i skogsmyrmosaiker* (2005)

Hämtad från: www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5516-X.pdf [2013-01-04]

Naturvårdsverket, *Myrskyddsplanen* (2007)

Hämtad från: www.naturvardsverket.se/Start/Naturvard/Skydd-av-natur/Skydd-av-vatmarker/Myrskyddsplanen/?load=1 [2013-01-04]

Ulf Nordfjells hemsida

Hämtad från: www.nordfjellcollection.se/ [2013-02-02]

Nationalencyklopedin. Sökord: Textur. <www.ne.se> [2012-12-20]

Nationalencyklopedin. Sökord: Struktur. <www.ne.se> [2012-12-20]

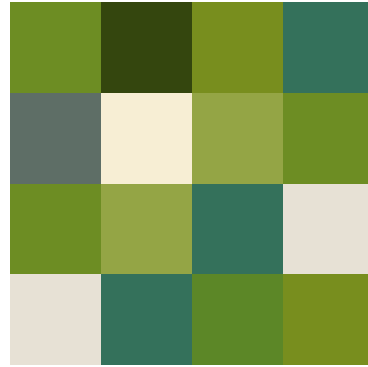
SKUD Svensk Kulturdatabas. Sökord: korrekt vetenskapligt namn till alla växter i arbetet. <www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/skud/> [2012-12-10]

7.3 Muntliga källor

Informant 1. Stellan Sunhede, Fil. Doktor. Samtal november och december 2012 samt januari 2013.

Färg- och formkatalog

Innehållsförteckning

Färgkatalog.....	59
<i>Färger från växtmaterialet på myren.....</i>	59
<i>Myrens färger.....</i>	62
kvantitetskontrast.....	62
komplementskontrast.....	62
ljushetskontrast.....	63
kall-varmkontrast.....	63
Formkatalog.....	64
<i>Former.....</i>	64
mjuka och runda former.....	64
raka och strikta former.....	65
<i>Textur.....</i>	66
mjukt/lent.....	66
glansigt/glatt.....	67
matt/strävt.....	68
vasst.....	68
<i>Växtsätt/Växtkaraktär.....</i>	69
tubbildande.....	69
mattbildande.....	69
krypande.....	69
“vävare”.....	70
fältbildande.....	70
<i>Mönster.....</i>	71
unika mönster.....	71
ränder.....	72
prickar.....	72
stjärnmönster.....	72
<i>Kontraster.....</i>	73
högt-lågt/horizontelt-vertikalt.....	73
mjuk-hård.....	73
svart-vit.....	73
vila-rörelse.....	74
transparent-opak.....	74

Färger från växtmaterialet på myren

Blängsmossen, Skövde kommun 2012-09-11

art	färg	växtdel	kommentar
<i>Andromeda polifolia</i> rosling		blomma	Bladen är upprätta. Det innebär att dess undersida exponeras lika mycket som dess ovansida. Därför är denna färg lika väsentlig eftersom bladet ger ett blandat färgintryck av ovan- och undersida.
		blad, ovansida	
		blad, undersida	
<i>Carex limosa</i> dystarr		topp av strå	Toppen av strået hade fått sin höstfärg, vilken var lika utmärkande som basens gröna färg.
		bas av strå	
<i>Carex rostrata</i> flaskstarr		strå	Vid den tidpunkt under växtsäsongen jag registrerade färgerna var det en stor del av flaskstarran som hade torkat i toppen av stjälken. På grund av det hade det en avvikande färg.
		strå, torkad	
<i>Carex sp.</i>		ax	Detta starr hade relativt stora ax med en ljusare färg än själva strået.
		strå	
<i>Calluna vulgaris</i> ljung		blomma	Det var lika många blommor i sin "vanliga" rosa färg, som överblommade blommor. De hade en ljusare nyans.
		blomma, torkad	
		blad	

Drosera rotundifolia,
rundsileselhår

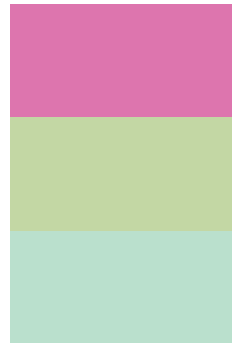

blad

hår

Sileselhårets blad med behåring verkar som små färgstarka klickar längst mot mossan.

Erica tetralix
klockljung

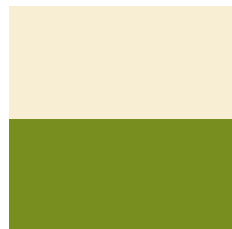
blomma

blad, ovansida

blad, undersida

Blommans klara kulör lyser bland starr och ljungris. Bladens över- och undersida exponeras lika mycket.

Eriophorum vaginatum
tuvull

ax

strå

“Tussarnas” eller axens ljusa nyans utmärker sig trots att axet bara utgör en liten del av växten.

Equisetum fluviatile
sjöfräken

stjälk

tandkrans

Även om tandkransarna endast är små ränder på stjälken bidrar de till ett karaktäristiskt mönster.

Menyanthes trifoliata
vattenklöver

blad, ovansida

Färgen på bladets ovansida är den mest representativa för växten.

Rhynchospora alba,
vitag

ax

stjälk

Axen och stjäлкarnas färg utmärker sig lika mycket, även på avstånd.

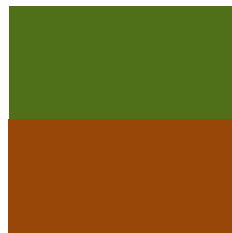
Rubus chamaemorus
hjordron

bär, omoget
bär, moget
blad, grönt
blad, purpur

Många blad hade övergått till en mörk purpurfärg i samma tonskala som den purpurfärgade vitmossan. Både de mogna och omogna bärens färg var tydligt klar och lyste lika starkt som klockljungens blomma.

Vaccinium oxycoccos
tranbär

blad
stjälk

På grund av tranbärets krypande växtsätt får man leta nere på mossnivå för att lägga märke till dess klara gröna färg.

Sphagnum sp.
vitmossa (grön)

fuktig
torkad

En stor del av den gröna vitmossan var torkad i topparna och fick då en ljusare nyans.

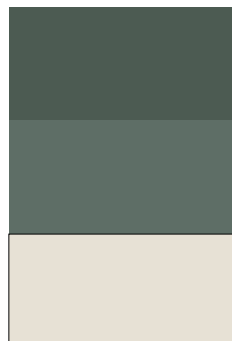
Sphagnum sp.
vitmossa (röd, purpur)

fuktig

Den mörkt purpurfärgade och varmt röda vitmossan utgör en mörk botten till platsens övriga fältskikt.

Betula pubescens
glasbjörk

gren, kvist
stam
stam

Stammen har ett brett gråskaleregister. Jag valde att registrera två av de mest utmärkande valörerna. En ljus och en mörkare.

Pinus sylvestris
tall

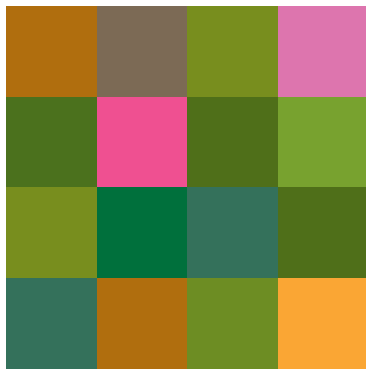
stam

Tallens bark har nyanser i en mängd färger men på avstånd är det denna ljusa bruna färg som är uppfattas tydligast.

Myrens färger

kvantitetskontrast

Myrens generella färgskala innehåller en grön-brun-grå färgskala där det är likhet i både valör och kulör. Tillsammans med denna färgskala från olika starrarter, sjöfräken, tuvull och mossor finns små punkter av klara mättade kulörer. De tillhör rosling, klockljung och hjortron. Färgerna bildar en kvantitetskontrast på grund av det storleksförhållande som råder mellan mättade klara kulörer och de som hör till den grön-brun-gråa färgskalan (Itten1971, s. 59).

Större delen av mossens fältskikt består fält av gröna brun-gula färger.

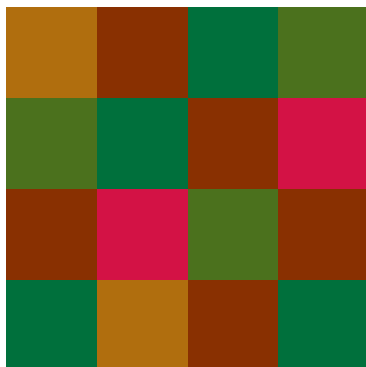
klockljung

hjortron

komplementkontrast

Komplementfärger är de som ligger mitt emot varandra i färgcirkeln. Bredvid varandra lyser de klarare och blandar man dem får man en grå kulör. Grön och röd är exempel på ett komplementfärgspar (Itten 1971, s. 49). På bilden uppträder ljung, tranbär och gröna hjortronblad som komplementkontrast till roströd vitmossa och rundsilesår. Andra exempel på komplementfärgspar är gult och violett. De kan också finnas på myren. Exempel är mörkt purpurfärgade hjortronblad som växer bland gulaktiga tuvullsruggar.

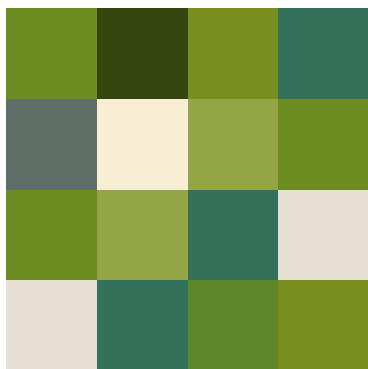

Hjortronblad, ljung, purpurvitmossa, tranbär

ljushetskontrast

Svart och vitt är ytterligheterna i färgernas ljushet och mörkhet. Däremellan finns en gråskala. De grå tonerna får mer liv med hjälp av ljushetskontrasten (Itten 1971, s. 37). Större delen av myrens färger har mörka nyanser. Det gäller särskilt tallstammar och björkarnas grenar. Ljushetskontrasten blir betydligt märkbar med de ljusa björkstammarna och tuvullens vita tussar som svävar i det mörka havet av starr och sjöfräken.

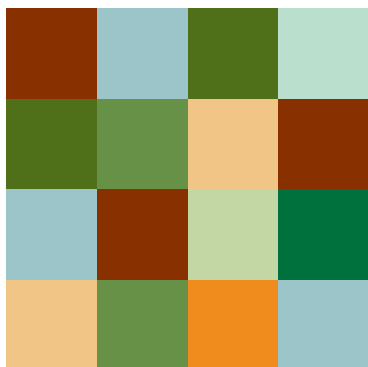

Björkar, tuvull, flaskstarr och sjöfräken.

kall-varmkontrast

Färger upplevs som att de har en temperatur. Den varmaste färgen är rödorange och kallast är blågrön (Itten 1972, s. 45).

På myren förekommer många varma färger som roströd, brun-orange och gul-grönt. Dessa färger bryts av med kalla färger i silvergrått och blågrönt. Tillsammans bildar de en kall-varmkontrast.

Purpurvitmossa, rosling, klockljung, ljung, tranbär, starr?

Former

Blängsmossen, Skövde kommun 2012-09

Form kan delas in i yttre och inre form. Yttre form är detsamma som ett objekts kontur medan dess inre form är de former objektet utgörs utav. Det jag observerat på myren är växternas yttre form.

mjuka och runda former

Rubus chamaemorus, hjortron

Hjortronens blad och bär har en rundad och mjuk form och en jämn utbredning bland starr och tuvull.

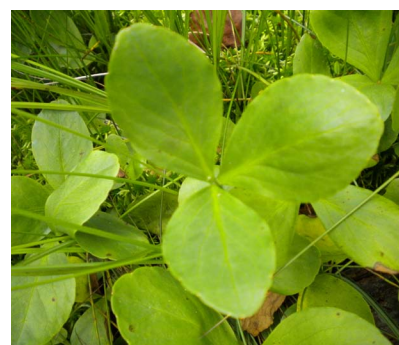
Polytrichum strictum, myrbjörnmossa

Mossans kuddliknande växtsätt ger mjuka former bland höga flaskstarr.

Menyanthes trifoliata, vattenklöver

Bladen har en formstarkt rundad form.

Eriophorum vaginatum, tuvull

Tuvullens täta tuvor framträder som runda former i vitmossan.

raka och strikta former

Carex sp., starr

Myrens olika starrarter har ett styvt växtsätt vilket ger strikta former.

Rhynchospora alba, vitag

Både dess stjälkar och ax har en rak och strikt form.

Carex rostrata, flaskstarr och *Equisetum fluviatile*, sjöfräken

Båda arterna bidrar med strikta former, speciellt sjöfräken som har ett styvt och upprätt växtsätt.

I denna kombination av björkar (*Betula pubescens*) och tallar (*Pinus sylvestris*) bidrar de till en kontrast till det mjuka havet av starr och sjöfräken. Starren är rak och strikt till växtsätt och form men också mjuk och bågformad, vilket på avstånd ger ett mjukt intryck.

Textur

Blängsmossen, Skövde kommun 2012-09

Enligt ordboken betyder textur en ytas utseende eller karaktär. Ofta misstolkas ordets mening med struktur. Struktur betyder en viss uppbyggnad eller sammansättning eller "det sätt på vilket en helhet är uppbyggd av dess element" (NE 2013). Med andra ord är en ytas textur beroende av vad den har för struktur.

T.ex. ett grässtrå kan ha en matt eller sträv textur på grund av stråets uppbyggnad eller struktur. En äng av bara gräs får en mjuk textur på grund av växtmaterialets strukturella sammansättning.

mjukt/lent

Polytrichum strictum, myrbjörnmossa
Mossans struktur och färg ger en sammetslent intryck och mjuk textur.

Eriophorum vaginatum, tuvull
Tuvullens ax får efter blomning små mjuka ulltussar.

Carex sp., starr
De olika starrarterna bildar ett hav av strån som på avstånd ger en yta med len textur.

glansigt/glatt

Rubus chamaemorus, hjortron
Både blad och bär är glansiga.

Menyanthes trifoliata, vattenklöver
Bladen är glatta och reflekterar solens ljus.

Sphagnum sp., vitmossa
En yta med fuktig vitmossa får en glansig
textur.

Betula pubescens, björk
Nävern kan vara skrovlig men också glatt.

matt/strävt

Trädstammar

Björkarna har fläckvis en skrovlig textur på sin näver.

Tallarnas bark är matt och skrovlig.

Carex rostrata, flaskstarr

Dess strån är sträva och axen har en skrovlig yta.

vasst

Rhynchospora alba, vitag

Vitagen har styva strån som växer i små glesa tuvor. Växtsättet ger en yta med vitag en vass textur.

Växtsätt/Växtkaraktär

Blängsmossen, Skövde kommun 2012-09

I denna kategori delar jag in växterna efter typiskt växtsätt och växtkaraktär.

tuvbildande

Eriophorum vaginatum, tuvull

Tuvullen har ett tydligt tuvbildande växtsätt.

Rhynchospora alba, vitag

Vitag växer också i små tuvor.

mattbildande

Sphagnum sp., vitmossa

Vitmossa ligger som en tjock matta i botten av mossens fältskikt.

krypande

Vaccinium oxycoccos, tranbär

Tranbär är en markkrypande växt som med dess spåda och reviga stjälkar väver in bland vitmossan.

“vävare”

De dominerande arterna i kärret är olika halvgräs som sprider sig med utlöpare eller växer i tuvor. Effekten av det ger ett vävande, sirligt och gräsligt utseende.

Bilden ovan visar starr (*Carex* sp.) och den nedanför visar tuvull (*Eriophorum vaginatum*).

fältbildande

De vävande och sirliga växtsätten hos de flesta arterna bildar på avstånd fält i olika färger och nyanser. Övergångarna mellan färgfälten är otydliga.

Bilderna till höger visar exempel på detta.

De ljusgröna fälten på den översta bilden är vitag. Fotot är taget i juli.

När höstfärgerna börjar komma blir fälten allt tydligare. De två nedersta bilderna är tagna i september då färgerna börjar övergå i gulorange.

Mönster

Blängsmossen, Skövde kommun 2012-09

På grund av växternas unika utseende, uppbyggnad och sammansättning kan det uppstå spännande mönster. Även arternas spridningsmönster och olika växtkombinationer skapar intressanta mönstervariationer i naturen.

unika mönster

Vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*), vitmossa (*Sphagnum* sp.), trådstarr (*Carex lasiocarpa*) och sjöfräken (*Equisetum fluviatile*). Sett ovanifrån bildas ett mönster av prickkar/fläckar och streck.

Ljung (*Calluna vulgaris*) vitmossa (*Sphagnum* sp.), hjortronblad (*Rubus chamaemorus*) och tuvull (*Eriophorum vaginatum*). Färgerna förtydligar mönstret framför allt av vitmossan, ljung och hjortronblad. Tuvullens strån ligger som penn-streck över en oregelbunden yta.

Bland starren klänger ett lager av tranbärsstjälkar och bildar ett "streck" mönster mot vitmossan.

ränder

Många olika typer av randiga mönster förekommer på mossen.

Bilden längst upp till vänster visar björkstammens karaktärstypiska teckning av vågräta streck/fläckar.

Bilden längst upp till höger visar sjöfräken på nära håll vars strån har ett karaktäristiskt mönster av horisontala streck som upprepas vertikalt.

Equisetum fluviatile, sjöfräken och *Betula pubescens*, glasbjörk.

En kombination med en vertikal randighet i två olika storlekar och horisontala små streck.

prickar

Det sporadiska växtsättet hos hjortron (*Rubus chamaemorus*) gör att det bildas ett prickigt mönster på marken. Här tillsammans med tuvull (*Eriophorum vaginatum*).

stjärnmönster

Studerars vitmossan (*Sphagnum* sp.) på nära håll är dess stjärnformade växtsätt tydlig.

Kontraster

Blängsmossen, Skövde kommun 2012-09

I dessa observationer har jag utgått från Ittens formkontraster. (Itten, 1975, s.10,11)

högt-lågt/horizontelt-vertikalt

De mycket våta områdena har en låg växtlighet vilket syns till vänster på bilden. På de mer torra partierna kan träd växa. Detta ger stora kontraster mellan högt och lågt.

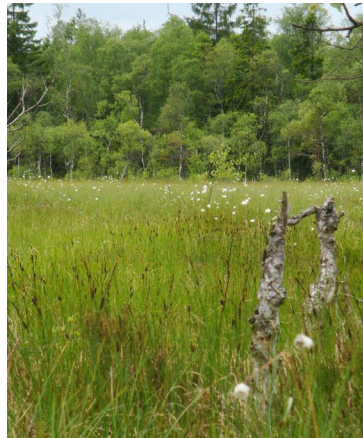

mjuk-hård

En kontrast uppstår när mjuka former möter en mer hård och strikt form.

Den vänstra bilden visar starrens stela form tillsammans med tuvullens lätta och mjuka tussar.

Den högra bilden visar på avstånd sett den mjuka starren möts av björkstammens strikta form. Man skulle också kunna uttyda samma slags kontrast i samma bild med björkstammens lätt böjda och mjuka form mot starrens styva strån.

svart-vit

Det bildas en spännande kontrast när färgernas två ytterligheter i ljushet, svart och vitt, möts.

Bilden till vänster visar björkstammens bidrag till denna kontrast.

Bilden till höger visar starrens nästan svarta ax och tuvullens vita ax som tillsammans bildar en ljushetskontrast.

vila-rörelse

Hjortronbladen är fasta vilande punkter i tuvullens yviga växtsätt och kan tolkas som en rörelse.

Samma kontrast kan ses i trädens stabila och upprätta stammar i ett rörligt och böljande starrhav.

transparent-opakt

En samling av sjöfräken ger en transparent struktur. Ett opakt inslag med en ogenomskinlig björkstam ger kontrasten.

Samma kontrast visar bilden till vänster där ett transparent nät av tranbär möter vattenklövers opaka blad.

Bilden till höger visar tjocka blad av vattenklöver i en sirlig "skog" av sjöfräken.

